

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Katedra kulturních a náboženských studií

MIGRACE DO USA PO ROCE 1989

Bakalářská práce

Autor: Ing. Jana Hrubá
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. Veronika Halamová

Hradec Králové

2016

Zadání bakalářské práce

Autor: Ing. Jana Hrubá

Studium: P13692

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Transkulturní komunikace

Název bakalářské práce: **Migrace do Spojených států amerických po roce 1989**
Název bakalářské práce AJ: Migration to the United States of America after 1989

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se věnuje tématu migrace do Spojených států amerických po roce 1989, kdy se nejen v České republice otevřely hranice a s tím související možnosti relativně neomezeného pohybu po Evropě i mimo ní. Práce se chce zaměřit na specifika migrace do USA, imigrační politiku USA, možnosti získání zelené karty, vlastní pobyt Čechů v USA a to jak legálně, tak ilegálně. Cílem bakalářské práce bude charakterizovat integraci imigrantů v reálném životě a dále pak na konkrétních případech ukázat úskalí nelegálního setrvání na území USA. Jako metoda pro zpracování bakalářské práce je využita konstrukce sociální reality.

BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. Přistěhovalectví a liberální stát. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2005. BERGER, L. P.; LUCKMANN, T. Sociální konstrukce reality. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. COUPERFIELD, D. Deníky amerického krumpáče. Praha: Naše vojsko, 2002. DUBOVICKÝ, I. Češi v Americe. Praha: Pražská edice, 2003. ELLERMANN, A. States against migrants: deportation in Germany and the United States. New York: Cambridge University Press, 2009.

Garantující pracoviště: Katedra kulturních a náboženských studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Halamová

Oponent: Mgr. Petr Macek

Datum zadání závěrečné práce: 25.11.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že diplomová (bakalářská) práce je na odevzdávaném nosiči uložena v originálním programu Adobe Acrobat v souladu s rektorským výnosem č. 16/2006 (Řád pro nakládání se školními a některými jinými autorskými díly na UHK).

V Hradci Králové dne 28.5. 2016

.....

Poděkování

Na tomto místě by autorka práce ráda poděkovala třem důležitým okruhů lidí. V první řadě je to určitě vedoucí práce, Mgr. Veronice Halamové, které děkuji zvláště za její trpělivost a dobře míněné rady. V druhé řadě patří velký dík mému velmi tolerantnímu manželovi a dětem. V neposlední řadě nesmím zapomenout na všechny, kteří mi poskytovali informace v oblastech, kde nebylo možné sehnat kvalitní zdroje pro zpracování této práce.

Anotace

HRUBÁ, Jana. *Migrace do USA po roce 1989*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 65 s. Bakalářská práce.

Popis tématu: Bakalářská práce se věnuje tématu migrace do Spojených států amerických po roce 1989, kdy se nejen v České republice otevřely hranice a s tím souvisící možnosti relativně neomezeného pohybu po Evropě i mimo ní. Práce se chce zaměřit na specifika migrace do USA, imigrační politiku USA, možnosti získání zelené karty, vlastní pobyt Čechů v USA a to jak legálně, tak ilegálně. Cílem bakalářské práce bude charakterizovat integraci imigrantů v reálném životě a dále pak na konkrétních případech ukázat úskalí nelegálního setrvání na území USA. Sledované cíle práce budou završeny analýzou identity v procesu migrace jakožto důležitého aspektu pro transkulturní komunikaci mezi hostitelskou zemí a zemí původu, k čemuž nám poslouží interpretační rámec teorie vědění P.L. Bergera a T. Luckman-
na.

Klíčová slova: migrace, transnacionalismus, návratová politika, nelegální pobyt

Annotation

HRUBÁ, Jana. *Migration to the United States of America after 1989*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2016, 65 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis discusses the topic of migration to the United States of America after 1989 which is the landmark of borders opening and the occurrence of relatively free movement within Europe and globally. This thesis is hoping to pinpoint specific issues connected to the migration to the USA, immigration politics, possibility of acquiring a green card and legal and illegal residing of Czech citizens. The aim is to characterize the integration of immigrants in real life and to highlight specific cases that demonstrate the problems illegal residence within the USA could bring. The thesis research objectives will be paired with an analysis of the migrant identity as a fundamental element of transcultural communication between the host country and the migrant's country of origin. For that purpose the Social stock of knowledge theory of P.L. Berger and T. Luckmann will be used.

Keywords: migration, transnationalism, return policy, illegal stay

Obsah

Úvod	9
1 Migrace jako světový fenomén.....	11
1.1 Obecné příčiny migrace	11
1.1.1 Migrace z pohledu přistěhovaleckého státu.....	13
1.1.2 Migrace z pohledu vystěhovaleckého státu.....	14
1.2 Evropská migrace po roce 1989	15
1.3 Americká migrace po roce 1989.....	17
1.3.1 Současná migrační politika USA.....	18
1.3.2 Vízová povinnost a ilegální pobyt.....	19
2 Konstrukce reality podle P.L. Bergera a T. Luckmanna	21
2.1 Vliv socializace na identitu jedince	21
2.2 Každodenní realita a její proces.....	22
2.2.1 Vliv typizace na interakci mezi migranty.....	24
2.2.2 Jazyk jako důležitý integrační prostředek.....	25
2.3 Amerika z pohledu institucionální segmentace	26
2.3.1 Vliv amerických hodnot na legitimizaci.....	28
2.3.2 Symbolismus a řád.....	29
3 Češi v Americe.....	31
3.1 Kdo jsou čeští imigranti v USA.....	31
3.2 Novodobí imigranti v USA	33
3.2.1 Práce a možnost výdělků.....	35
3.2.2 Klientský systém.....	37
3.3 Český migrant podle Bergera a Luckmanna.....	38
3.3.1 Analýza z pohledu sociálních struktur.....	39
3.3.2 Analýza z pohledu teorie identity.....	41
3.4 Koexistence Čechů v rámci menšin	43

4 Identita ve světle migrace	45
4.1 Migrace jako transkulturní dialog	45
4.2 Vliv národní identity na společnost	48
Závěr	50
Použité zdroje - bibliografie	52
Přílohy.....	57

Úvod

Migrace je zvláště v posledních několika měsících velmi skloňovaným pojmem. Pohyb osob napříč státy, potažmo kontinenty, má tu specifickou vlastnost, že dokáže ovlivnit nejen skutečnosti současné, ale hlavně ty, které se budou týkat generací našich dětí. Proto není divu, že dokáže vyvolat tolik vášnivých diskusí a tolik protichůdných reakcí. Převažující příčiny migrace lze v současném světě spatřovat zejména v rozdílech v bohatství mezi jednotlivými světadíly, v síle ekonomik jednotlivých zemí, úrovni ekonomického rozvoje a v životní úrovni jejich obyvatel. Mezi další důvody patří rovněž hladomory, chudoba, války, demografická nerovnováha v určité oblasti či rostoucí mladá populace rozvojového světa, která čelí problému nedostatečného přístupu ke vzdělání a k pracovním příležitostem. V rámci této diskuse nelze opomenout ten fakt, že kromě oficiální migrace probíhá paralelně i migrace nelegální, která patří k vysoce ziskovým aktivitám v rámci organizovaného zločinu.

Jako téma bakalářské práce si autorka vybrala migraci do Spojených států amerických, ohraničenou konkrétním časovým údobím, které počíná rokem 1989 a končí současností. Některé části mohou být taktéž provázeny osobní zkušeností autorky, neboť sama měla možnost poznat život jako imigrant v USA a i jiných evropských státech.¹ To je samozřejmě také hlavní důvod, proč si pro zpracování vybrala právě tuhle problematiku. Toto období nese spoustu specifík a pro nás Čechy je zvláště významné, neboť po několika desetiletích totality máme svobodu v podobě možnosti rozhodovat o tom, kde chceme žít. Spojené státy byly vždy symbolem svobody, demokracie a zemí neomezených možností. Tato teze je samozřejmě z určitého pohledu platná dodnes, ovšem jak se situace mění ve světě, zvláště pak v Evropě, mění se i v USA. Dnešní svět tím, jak je globalizován, je samozřejmě velmi provázán. Obecně se mluví o poklesu vlivu Západu, a to jak politického, tak ekonomického.

Češi po staletí odcházeli do USA, přičemž motivy byly různé, stejně tak jako motivy, proč tam zůstávali nebo se vraceli. Tato práce bude sledovat dva cíle. Prvním z nich bude charakteristika novodobé migrace, přičemž zvláštní pozornost bude věnována ilegálním českým migrantům v USA. Druhým cílem bude nalezení

---

¹ V USA v letech 2000 až 2001, v Anglii 2002 až 2003. Pozn. aut.

odpovědi na otázku, jakou roli z transkulturní perspektivy hraje v tomto procesu identita jedince, jak je těžké pro českého imigranta se zapojit do konkrétních sociálních, kulturních a národohospodářských struktur migrantské země. Transkulturní přesah práce se autorka práce pokusí naplnit za pomoci interpretačního rámce teorie vědění P.L. Bergera a T. Luckmanna. Vzhledem k tomu, že se práce bude zaměřovat i na psychosociální aspekty migrace, poslouží k tomu kniha *Interkulturní psychologie* předního českého pedagoga Jana Průchy.

První kapitola se zaměří na charakteristiku samotného fenoménu migrace, díky němuž se čtenáři dozví základní informace o této problematice. Podíváme se na ni z pohledu přistěhovaleckého, ale i vystěhovaleckého státu, z kterého bude patrné, s jakými obecnými problémy se musí vyrovnat a které otázky musí řešit. Tato kapitola bude dovršena krátkým exkurzem na situaci po roce 1989 ve východní a střední Evropě, kam samozřejmě Česká republika patří. Stejně tak se podíváme na Spojené státy americké v tomto období a již na konkrétní imigrační opatření. Vzhledem k tomu, jak se situace neustále vyvíjí a mění, dovolíme si předeslat, že některé zveřejněné údaje nemusejí být aktuální. Pro USA samozřejmě rok 1989 z hlediska historie není nijak zásadní, ale bude zde uváděn kvůli zjednodušení.

V druhé kapitole představíme krátce Ameriku jako typickou přistěhovaleckou zemi – se všemi svými klady i zápory. Dozvíme se, na jakých teoretických principech fungují vztahy mezi imigranty a hostitelskou zemí, jak je utvářena každodenní realita. Tato část nám obecně poskytne základní východiska teorie vědění, jejíž znalost nám pomůže postihnout samotnou analýzu, kterou bude ukončena další kapitola. V ní se podíváme konkrétně na Čechy v USA. Není možné o nich mluvit, aniž bychom neznali historii, protože zde se nachází těžiště toho, proč je identita těchto dvou skupin v zahraničí tak odlišná. Tato část by měla přinést jak srovnání, co mají společného, ale i to, co je u novodobých migrantů odlišné. Zvláštní důraz budeme klást na ty migranty, kteří pracovali v USA v 90. letech ilegálně. Zde je nutné zmínit, že kvalitně zpracované literatury je na toto téma velmi málo, proto bude často využito internetových odkazů nebo zdrojů, které jsou na hraně odbornosti.

Sledované cíle práce vyústí v poslední části, kde se pokusí autorka práce nastínit transformaci identity v procesu migrace jako důležitého aspektu pro transkulturní komunikaci mezi zemí původu a zemí, ve které žije. V rámci tohoto procesu se pokusíme dále najít odpověď na to, jaký vliv má kolektivní česká identita na americkou kulturu a jestli to funguje i obráceně.

1 Migrace jako světový fenomén

V první kapitole se budeme věnovat pojmu migrace, obecnému vyjasnění toho, co to znamená, včetně sjednocení některých terminologií, které autorka bude dále v textu používat. Vzhledem k cíli práce by mělo být z ní patrné, jaké jsou obecné motivy k odchodu z vlasti, jaké jsou příčiny toho, že „člověk, ačkoliv se o něm tvrdí, že jedním z jeho hlavních motivů jednání je vyhybat se riziku, se navzdory tomuto naturelu zvedne z místa, kde má svá silná sociální pouta, a vydá se na cestu, jejíž konec je značně nejistý“² Dalším cílem této kapitoly bude seznámit čtenáře s novodobými evropskými trendy v oblasti migrace a podíváme se i na to, jaká je současná situace v USA. Tuto problematiku obohatíme legislativním ukotvením v reflektovaném období. Pokud budeme hovořit o migrace z pohledu přistěhovaleckého státu, je nutné se ještě krátce zmínit o migraci z pohledu vystěhovaleckého státu. Tato kapitola by nám měla otevřít otázky, na které se postupně pokusíme odpovědět v dalších kapitolách.

Nejdříve krátké vyjasnění terminologie, jak jsme slíbili. „Slovem migrace rozumíme změnu prostorové lokace – stěhování jednotlivců nebo skupin.“³ Z tohoto hlediska můžeme migraci dělit na vnitřní – v rámci státu a mezinárodní. Dnes se běžně používají slova jako *emigrant* čili *vystěhovalec*⁴ - ať už dobrovolný či nucený, za *uprchlíka*, *utečence*, *exulanta* je považována ta osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy před pronásledováním z důvodů rasových, náboženských nebo národnostních a většinou žádá o azyl v hostitelské zemi.⁵ *Krajanem* je každý, s kým pocítujeme společný „ethnos“.⁶

1.1 Obecné příčiny migrace

Již jsme se částečně dotkli některých důvodů k odchodu ze země. Nyní se na ně podíváme podrobněji. Není pochyb, že touha putovat po světě je ještě starší než tento pohyb omezovat.⁷ Bohužel však touha po dobrodružství není jediným motivem.

---

² RABUŠIC, L. a A. BURJANEK, *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2003, str. 58

³ DRBOHLAV, D. *Současné trendy mezinárodní migrace v Evropě*. In Demografie. Praha: Český statistický úřad, roč. 39, č. 4, 1997, str. 234-242

⁴ Analogicky k tomu je *imigrant/přistěhovalec*. Pozn. aut.

⁵ Srov. KRISAN, V. *Postoje migrantů k prospěšnosti jejich návratů*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 136 – 137

⁶ Ethnos, slovo z řeckého původu, označuje lid, kmen – z antropologického pohledu je to skupina lidí, která je jak vlastními členy, tak i ostatními považována jako kulturně odlišná. Pozn. aut.

⁷ Srov. ZBOŘIL, Z. *Pohyb obyvatelstva a stěhování národů*. In Mezinárodní politika ročník XXVII, Praha: Ústav

Uvádí se, že nejdůležitější příčiny jsou dvě. Ekonomická nestabilita, změna životních standardů, rychlý demografický růst, válečné, náboženské a národnostní střety, zhoršování kvality životního prostředí, jsou označovány jako "**push**" faktory. Naopak "**pull**" faktory přitahují migranty především do západních zemí. Jsou to např. politická stabilita, ekonomická prosperita, vysoká kvalita života, svoboda a možnost seberealizace.⁸ Tuto variantu volí lidé, kteří si chtějí finančně polepšit a nebo ti, kteří nemohou najít ve své zemi uplatnění v oboru.⁹ Nejčastěji migranti hledají příležitost v západních zemích. Proto hovoříme o dvou základních migračních směrech: Východ-Západ a Jih-Sever, který je naopak typický pro USA.¹⁰

Do rozhodovacího procesu, zda podstoupit migraci či nikoli, vstupuje mezi „pull“ a „push“ faktory ještě vliv dalších překážek, které migraci brání. Mohou jimi být například jazyková bariéra, velikost diaspor, odloučení od rodiny, náklady na cestu, imigrační politika dané země, ale i další. Podle převládajících sil a skupin zasazených migrací se odvíjí typ migrace.¹¹ Tím, jak je současný svět globalizován a provázán, vstupuje do procesu stále větší počet osob, které většinou putují do předem naplánovaného „cílového prostoru“, je obecně zapojen stále větší počet států. Migrace nabývá na intenzitě, stává se diverzifikovanější, což s sebou nese i politické problémy. Zvláštní charakteristikou této doby je, že migrují ve stále větší míře samostatné ženy.¹²

Jednou z nejzásadnějších otázek, které přistěhovalecké země řeší, jak přistupovat k těmto dvěma skupinám – které preferovat a v jakém počtu/poměru? Kdo z nich má právo stát se imigrantem? Mají přednost ti, kteří svým vzděláním budou přispívat k růstu ekonomiky, nebo naopak ti, kteří budou vykonávat málo kvalifikované profese? A jak nahlížet na ty, kteří se prostě jen stěhují za svou rodi-

---

Mezinárodních vztahů, č. 10, roč. 2003, str. 3

⁸ Srov. DEMOGRAFICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Migrace* [online]. 2015 [cit. 2015-11-26]. Dostupné z http://www.demografie.info/cz_migrace

⁹ Srov. HELLER, T. *Borjas: Imigranti jsou ekonomicky prospěšní*. [online]. Praha: Asociace studentů a absolventů, z.s., 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.ekontech.cz/clanek/borjas-imigranti-jsou-ekonomicky-prospesni>

¹⁰ Ten je charakteristický například pro USA (Srov. SANDERSON, M. *Odliv mozků a pracovní migrace ve střední a východní Evropě*. Praha: Vesmír, č. 92, 2013, str. 238 - 239

¹¹ Typ migrace podle délky pobytu: Dočasná (krátkodobá 3 – 12 měsíců; dlouhodobá více jak 12 měsíců) a trvalá (z důvodu prodloužení pobytu, sjednocování rodin, získání víza, zelené karty atd) – Srov. UHEREK, Z. a J. ČERNÍK. *Výzkumy v oblasti migrace a integrace cizinců v ČR*. Praha: Etnologický ústav AV, 2005, str. 138-139

¹² Srov. DRBOHLAV, D. a Z. UHEREK. *Reflexe migračních teorií*. In Geografie. Praha: Česká geografická společnost, roč. 112, č. 2, 2007, str. 125 - 141

nou? A nebo jsou nejzásadnější morální nároky, jako například nemožnost zajistit si vlastní živobytí pro sebe a své děti? ¹³

1.1.1 Migrace z pohledu přistěhovaleckého státu

Žádná společnost se migraci zcela nebrání. Živelně i programově však vytváří priority, koho chce ve svém středu udržet, aby neemigroval, a koho je ochotna přijmout jako země cílová. Programová strategie tohoto typu by se dala nazvat „migrační politika“.¹⁴ Každá země vlastní kontrolní mechanismy a instituce, díky nimž reguluje právě migraci. Dle Baršové „*přistěhovalecké migrační politiky zahrnují politiky imigrační a integrační, pod které spadají jak vydávání víz a pasů, turismus, sezónní práce, studium, stáže, ale i ostraha a regulace překračování hranic či podmínky udělování mezinárodní ochrany cizincům*“.¹⁵ Problematika mezinárodní ochrany (azyly) je ponechána jako samostatná oblast migračních politik, neboť byť sem patří, tak má svůj vlastní právní rámec, vlastní institucionální a finanční mechanismy.

Schéma 1: Segmentace migračních politik

MIGRAČNÍ POLITIKY			
PŘISTĚHOVALECKÉ POLITIKY		AZYL ↔	kontrola hranic potírání nelegální migrace, víza, turismus, sezónní práce, studium, stáže apod.
IMIGRAČNÍ POLITIKY	INTEGRAČNÍ POLITIKY		
Regulace vstupu přistěhovalců na území	Regulace začleňování přistěhovalců do společnosti		

Zdroj: BARŠOVÁ, A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, 2005, str. 11

S rostoucí imigrací se zvyšuje etnická rozdílnost v rámci společnosti přijímacího státu, a tím i zájem státu se situací zabývat a proces soužití s minoritami regulovat. Imigranti totiž často pocházejí ze zemí s odlišnými politickými institucemi, ja-

¹³ Srov. ZOLBERG, Aristide R. *A nation by design: immigration policy in the fashioning of America*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2006, str. 451 – 461

¹⁴ Srov. UHEREK, Z. *Migrace: historie a současnost*. In Mezinárodní politika ročník XXVII, Praha: Ústav Mezinárodních vztahů, č. 10, 2003, str. 5

¹⁵ BARŠOVÁ, A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Mezinárodní politologický ústav MU, 2005, str. 9-11

zykem, typem společnosti, s jinými tradicemi, normami, náboženstvím a kulturními zvyklostmi. V některých případech jsou odlišní i fyzicky, vizuálně. Pro některé migranty jsou typické určité druhy zaměstnání, většinou s nižším sociálním statutem. Tyto skupiny migrantů žijí často odděleně v chudších lokalitách. Imigrace tedy mění nejen složení obyvatel, ale ve většině případů zvyšuje rozdílnost uvnitř společnosti.¹⁶ K zajištění sociální soudržnosti společnosti je nezbytné určit práva imigrantů a začlenit, neboli integrovat je do společnosti.

V poslední době dochází k odklonu států od historických tradičních modelů integrace, jako byl asimilacionismus, exkluzionismus a multikulturalismus, a jsou nahrazovány novým přístupem k imigrantům, tzv. občanskou integrací. V rámci těchto skutečností se obecně smazávají rozdíly mezi přístupy jednotlivých států k imigrantům, vytrácí se význam národních modelů a dochází ke konvergenci přístupů.¹⁷ Na pomyslném vrcholku integrace stojí naturalizace jedince, což je právní a administrativní postup, jímž získává státní příslušnost osoba, která se v daném státě nenarodila. Tímto procesem nabývá stejná nebo podobná práva jako občan nativní. Častým důvodem pro naturalizaci je například sňatek s občanem hostitelského státu.

1.1.2 Migrace z pohledu vystěhovaleckého státu

Migrace je samozřejmě chápána z pohledu jednotlivce víceméně velmi pozitivně. Z pohledu státu je tato otázka ale diskutabilní. Dříve, než si o tom povíme více, je důležité si připomenout, že stát nemá právo¹⁸ jakkoli bránit člověku v jeho rozhodnutí, odrazovat ho či zastavovat migraci. Měl si být vědom toho, že možnost volného pohybu a pobytu je unikátní svobodou a zkušeností.¹⁹

Na jedné straně můžeme tvrdit, že stát pocit'uje obecně emigraci jako celospolečenské selhání. Odcházejí hlavně lidé v produktivním věku, velmi často vysoce

---

¹⁶ Srov. CASTLES, S. a MILLER, M.J. *The age of migration: international population movements in the modern world*. New York: Guilford Press, 1993, str. 14

¹⁷ Srov. JOPPKE, CH. *Beyond National Models: Civic Integration Policies for Imigrants in Western Europe*. West European Politics, Vol. 30. No. 1, 2007, str. 6-8

¹⁸ Právo opustit vlastní zemi je v ČR ochráněno mezinárodními smlouvami, Ústavou ČR, Listinou základních práv a svobod a zákony na základní úrovni. Listina základních práv a svobod (č. 2/1993Sb.) tato práva upravuje v čl. 14. Právo na svobodné opuštění státu přiznává všem, kdo se na území České republiky zdržují oprávněně, právo svobodného vstupu přiznává jen jejím občanům, přičemž také zdůrazňuje, že „občan nemůže být nucen k opuštění své vlasti“. V USA je toto právo na svobodný pohyb osob a cestování mezi státy garantováno článkem IV. Ústavy (Srov. BARŠOVÁ, A. *Vystěhovanci, navrátilci, světoběžníci*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 91)

¹⁹ Srov. SCHROTH, J. *Projekt Re-turn*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 63-64

kvalifikovaní vzdělaní lidé, do kterých stát investoval prostředky, a u kterých si nemůže být jistý, zda se někdy vrátí zpět.²⁰ Dalším problémem je rozpad klasických rodin a destabilizace některých částí země. Mnohé, především venkovské regiony ve střední a východní Evropě, se potýkají v dnešní době s velkými demografickými změnami, jejichž příčina tkví ve vyliďňování a stárnutí obyvatelstva. Také zde chybí kvalifikovaný personál, jako jsou například lékaři a učitelé.

Na druhé straně nejedno empirické šetření ukázalo, že existuje relativně vysoká ochota lidí vrátit se ze zahraničí právě do svého původního regionu. V mnoha případech jim v tom ale brání různé sociální, ekonomické, politické a právní překážky. Úkolem aktivní návratové politiky by tedy mělo být nastolit konkrétní nástroje a metody, které by odpovídaly místním podmínkám, ideálně právě na úrovni regionů. Je to jakási výzva, aby bylo osloveno co nejvíce osob v zahraničí. Pomyslným vrcholem by byl stav, kdy by docházelo navíc i k *brain gain*,²¹ což je však otázkou komplexnější a týká se hlavně hospodářské vyspělosti celého státu.

Z toho všeho, co zde bylo řečeno, jasně vyplývá, že dobře vedená návratová politika je předpokladem větší konkurenceschopnosti každého státu. Současně však platí, že by migrace neměla být nikdy brána jako problém, ale spíše jako šance pro jednotlivce, který takto získá zkušenosti, nové dovednosti, které pak může uplatnit zpětně ve svém domovském regionu.²²

1.2 Evropská migrace po roce 1989

Již dříve jsme se v některých bodech tohoto tématu dotkli. Již známe novodobé motivy, obecné náhledy zemí na migraci. Pro ukotvení v daném období nám však chybí konkrétní soudobé společensko-politické konsekvence, které bychom rádi charakterizovali právě v následujících podkapitolách zaměřených na východní a střední Evropu a USA po roce 1989.

Po pádu komunistických režimů Západ s obavou očekával, že jej zaplaví velká migrační vlna lidí z bývalého sovětského bloku, která by mohla ohrozit stabilitu místních pracovních trhů. První odhady mluvily dokonce o 25 milionech přistěhoval-

---

²⁰ Srov. BOTÍKOVÁ, M. *Súčasná migrácie a ich etnologické štúdium na Slovensku*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 188

²¹ Je opakem od *brain drain*, návrat profesionálů - kvalifikovaných pracovníků do země. Pozn. aut.

²² Srov. KOVÁCS, Z. *What brings people back?* In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 56

ců. Jak již víme, tento předpoklad se nenaplnil, respektive naplnil se částečně až v druhé polovině 90. let, kdy většinu regionů zasáhlo zastavení růstu ekonomik spojené s nezaměstnaností a pak ve velké míře po roce 2004 – po vstupu většiny z těchto zemí do Evropské unie.²³

Vzhledem k cílům práce se nyní zaměříme pouze na obecné změny v oblasti migrace, které tato doba přinesla. V historii vždy existovaly státy, například Československo, NDR, které migranty spíše přijímaly, naopak například Polsko, Ukrajina patřily spíše mezi klasické vystěhovalecké země. Tento trend v podstatě zůstává po roce 1989 stejný, jen s tím rozdílem, že migranti často volí jiné země, hospodářsky zajímavější regiony v rámci Evropy. Jsou pro ně blíže, což s sebou nese nižší náklady na cestu, ale hlavně možnost se v případě obtíží kdykoli vrátit zpět, takže je pobyt mnohem méně riskantní. Ukázkovým příkladem je třeba právě Polsko, pro které bylo historicky typické stěhování do USA, zatímco nyní je to hlavně migrace evropská.²⁴

Tím, jak se zkracují vzdálenosti, má to za následek i zkracování doby pobytu. Celá devadesátá léta jsou charakterizována intenzifikací krátkodobých, cirkulačních pohybů, pro které se spíše než termín migrace hodí mobilita. Tento trend, kterému se dnes říká **transnacionalismus**, se nastartoval na začátku 90. let a masivně funguje od roku 2004. Jeho existence však bourá koncept národního státu a etnické homogenity, dochází k patrnému posunu směrem k nevyjasnění statusu migranta. Transnacionální migranti nemají problém se integrovat do nové společnosti, nicméně stále udržují aktivní a pevné vztahy s domovem.²⁵ Současný člověk žije podle Zygmunta Bauma- na trochu jako turista, nomád, který mění nejenom místo pobytu, ale též zaměstnání, partnery, tradiční struktury či hodnoty. Není to pro něj pouze prozatímní stav, ale trvalé řešení.²⁶

Tato mobilita se samozřejmě nejvíc projevuje v modelu pracovních migrantů. Pracovní skupiny, zejména mužské, se organizují na domácí půdě, podle známosti, přátelství i spolehlivosti jednotlivých členů. Jeho vyšší institucionalizovanou formou

---

²³ Srov. ČERVINKOVÁ, H. a P. PAWLAK. *Nové migrační trendy po roce 1989*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 179 – 183

²⁴ Srov. ENGBERSEN, G. a M. OKÓLSKI, M. a R. BLACK. *Introduction Working out a way from East to West: EU enlargement and labour migration from Central and Eastern Europe*. In: Black, R. et al (red.): *A Continent Moving West?* Amsterdam: A. University Press, 2010, str. 7-9

²⁵ Srov. BITUŠÍKOVÁ, A. *Transnárodná migrácia – nový fenomén globálneho sveta?* (Slovenskí občania ako transnárodní migranti v Bruseli) *Slovenský národopis*, č. 55, 2007, str. 401–421

²⁶ Srov. BAUMAN, Z. *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000, str. 187

se staly hlavně po vstupu do EU pracovní náborů, respektive nabídky práce ze strany krajanských podniků a podnikatelů. Jedná se o sezónní práce, ale i pravidelné kyvadlové výjezdy, pro něž jsou charakteristická: organizovanost, hierarchie ve skupině, ve které alespoň zprostředkovatel ovládá na základní úrovni jazyk krajiny, kde mají nasmlouvanou práci. Tito migranty, spolu se studenty, brigádníky, au-pair atd. vytváří krajanskou komunitu, která poskytuje velmi důležitý společenský rámec pro každodenní přežívání.²⁷

Na Slovensku evidujeme ještě jeden fenomén, který stojí za zmínku. Jedná se o opatrování seniorů v domácnosti ženami, a to buď v nedalekém Rakousku, nebo i Německu či Švýcarsku. Tato příležitost zajímavým způsobem zasahuje do chodu a organizace domácnosti, protože matka odchází na dvoutýdenní turnusy,²⁸ což samozřejmě zásadně ovlivňuje rodinu jako celek. Reakce domácího prostředí může být náklonná a oceňující, ale i zamítavá. Pak má bohužel však pro rodinu destruktivní charakter.

1.3 Americká migrace po roce 1989

Amerika vždy patřila mezi klasické přistěhovalecké státy. Povzbuzovaly permanentní přistěhovalectví a chápaly většinu legálních přistěhovalců jako budoucí občany,²⁹ u kterých se předpokládalo, že se asimilují nebo alespoň integrují do americké společnosti. Na tomto místě se nebudeme zabývat celou historií státu, byť by to bylo jistě přínosné, vybereme jen nejdůležitější události, které toto období ve vztahu k migraci charakterizují.

Konec 20. století znamená pro Ameriku hlavně řešení latinsko-americké otázky. Hispánská komunita, která v roce 2000 představovala 12% veškeré americké populace, se v letech 2000 – 2002 rozrostla ještě o 10% a stala se tak početnější než americká černošská komunita. Odhaduje se, že do roku 2040 budou Hispánci tvořit

---

²⁷ Srov. BOTÍKOVÁ, M. *Súčasná migrácie a ich etnologické štúdium na Slovensku*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014. str. 191

²⁸ Dvoutýdenní turnus znamená to, že žena pracuje v Rakousku 14 dnů v kuse a pak se vrátí zpět na Slovensko na 1-2 týdny. Cyklus se pak znovu opakuje - často na jiném místě v Rakousku nebo i v jiném státě. Pozn. aut. (Srov. tamtéž, str. 191)

²⁹ Srov. BARŠOVÁ, A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, str. 32

25% populace,³⁰ přičemž je nutné vést v patrnosti, že velké procento mexických přistěhovalců a jejich potomků se primárně neidentifikuje se Spojenými státy.³¹

Reforma z roku 1986³² předznamenala narůstající důraz na ilegální migraci v devadesátých letech. Problémem přestává být oficiální imigrační politika, nýbrž skutečnost, že stanovená pravidla nejsou dodržována a vymáhána.³³ V roce 1994³⁴ změnil svůj dřívější postoj i Clintonův kabinet – přikročil ke zpřísnění imigračních kontrol, pravidel pro udělování politického azylu, posílil INS - Imigrační a naturalizační službu, pohraniční stráž a zahájil výstavbu fyzických bariér podél mexické hranice.³⁵ Události roku 2001 otázku hispánské migrace částečně odsunuly. Zapříčinily však jiný proces. Nazývá se sekuritizace imigrační politiky, což v praxi znamená kombinace vojenských a policejních metod, kterým jsou přizpůsobena i pravidla přistěhovalectví.³⁶ V souladu s touto rétorikou dochází k posílení kontrolní a represivní funkce INS a vzniku vznik ICE.³⁷

Dalším důsledkem těchto událostí je stále více a častěji se objevující se nativistické a asimilacionistické pohledy, vznik různých hnutí a obecná snaha o zavádění dočasných víz. V téže době hlavní evropské země směřují stále více k větší otevřenosti v otázce trvalého přistěhovalectví. Rozdíly v otázkách národní identity mezi Starým a Novým světem se začínají sblížovat.³⁸

1.3.1 Současná migrační politika USA

Současný přistěhovalcký model USA byl vytvořen zákonem o přistěhovalectví a občanství z roku 1952, následně byl několikrát novelizován, nicméně stále stojí na stejných principech. Americký model rozlišuje dvě základní skupiny přistěhovalců: ty, jejichž počet není omezen kvótou a který omezen kvótou je. Do první skupiny

---

³⁰ V příloze D je k dispozici mapa prognózy, jak bude USA vypadat v roce 2020 (Srov. HUNTINGTON, S.P. *Střet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 2001, str. 242)

³¹ Srov. HUNTINGTON, S.P. *Kam kráčíš, Ameriko?* Praha: Rybka Publishers, 2005, str. 229 - 249

³² Immigration Reform and Control Act of 1986, IRCA. Pozn. aut.

³³ Srov. SHUCK, P. *The disconnect between public attitudes and policy outcomes in immigration*. In: Swain, C. *Debating immigration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, str. 17-31

³⁴ Zákon č. 187 – ilegálním imigrantům a jejich dětem byly odepřeny výhody v lékařském a sociálním zabezpečení stejně jako ve vzdělání. (Srov. HUNTINGTON, S.P. *Střet civilizací*, str. 240)

³⁵ Srov. tamtéž, str. 240

³⁶ Srov. COHEN, E. *Carved from the inside out: immigration and America's public philosophy on citizenship*. In: Swain, C. *Debating immigration*. Cambridge: Cambridge University, 2007, str. 198

³⁷ U.S. Immigration and Customs Enforcements (ICE) provádějící vyšetřování porušení migračních zákonů, detenci a deportace. Pozn. aut.

³⁸ Srov. BARŠOVÁ, A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, str. 159

patří bezprostředně blízcí příbuzní občanů USA. Druhá, kvótou omezená skupina, je rozdělena do kategorií, které jsou známé jako „preference“. Existují preference³⁹ na základě rodinných vazeb a preference na základě zaměstnání. Vedle toho paralelně běží kvóty pro bezprostřední příbuzné i tzv. loterie bezprostřednosti⁴⁰ – loterie Zelené karty.⁴¹ Nutno ještě poznamenat, že čekací lhůty na některé druhy víz se pohybují kolem tří až pěti let, ojediněle i překračující 10 let.⁴²

Pokud se jedinec chce stát právoplatným občanem USA, pak je nutné projít procesem naturalizace. Americká společnost s přistěhovalci uzavírá smlouvu, která se opírá o tři pilíře: dobrovolnost – na imigraci mají nárok a amerikanizaci si nelze vynutit; vzájemnost – přistěhovalec přijme všechny povinnosti stanovené zákonem a výměnou za to se může stát platným členem společnosti; individuálnost – přistěhovalec je přijat jako jednotlivec, nikoli jako člen nějaké skupiny. Symbolicky a formálně je pak smlouva stvrzena slavnostní přísahou věrnosti americkému národu. K základním požadavkům naturalizace, jimž byl předchozí pětiletý pobyt v zemi, přidala komise výzvu k testování znalostí z americké historie, občanských znalostí a angličtiny.⁴³ Dále žadatel musí být držitelem zelené karty s trvalým pobytem v USA, který neopustil území USA na dobu delší než 6 měsíců ode dne nabytí zelené karty. Fyzická přítomnost žadatele musí být minimálně 2,5 roku ode dne nabytí zelené karty. Žadatel musí mít trvalý pobyt ve státě, kde o občanství žádá po dobu minimálně 3 měsíců. Tato osoba navíc musí prokázat dobrý morální charakter, bezúhonnost, a oddanost vůči Ústavě USA, samozřejmostí je zletilost, tzn. 18 let.⁴⁴

1.3.2 Vízová povinnost a ilegální pobyt

Od roku 1990 bylo možné vyjet z ČR do USA pouze s platným vízem. S účinností od 17. listopadu 2008 je Česká republika zařazena do bezvízového programu⁴⁵ Spojených

---

³⁹ Celkový počet víz v první kategorii je stanoven na 226 000 a ve druhé na 140 000 ročně (Srov. BARŠOVÁ, A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát*, str. 61 - 68)

⁴⁰ Každoročně je pod záštitou Ministerstva zahraničí Spojených států amerických vybráno okolo 50 000 lidí z celého světa, kterým je při splnění dalších podmínek Zelená karta udělena. Přihlášky do loterie se přijímají vždy koncem roku, zúčastnit se jí můžou Češi i Slováci. (Srov. tamtéž, str. 61-68)

⁴¹ Majitel Zelené karty získává právo na trvalý pobyt na území USA a většinu ostatních práv, které mají občané USA, kromě práva volit a být volen. Držitel Zelené karty může v USA pracovat, studovat, volně se pohybovat, svobodně z USA vycestovat a znovu přicestovat bez potřeby získávání dalších víz ročně (tamtéž, str. 61 - 68)

⁴² Srov. tamtéž, str. 61 - 68

⁴³ Srov. tamtéž, str. 80

⁴⁴ NAVRAT & OSLANEC. *Víza do USA* [online]. Praha, 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.vizadousa.cz/americke-obcanstvi/>

⁴⁵ Bezvízový program (Visa Waiver Program, zkráceně „VWP“) se vztahuje pouze na krátkodobé

ných států amerických. Na studijní, pracovní či výměnné pobyty se však stále vztahuje vízový režim. Po povolení vstupu připne imigrační úředník kartu I-94 do pasu cestujícího a vyznačí na ní dobu, po kterou může legálně pobývat na území USA. Překročení doby povoleného pobytu je porušením imigračních předpisů s dalekosáhlými následky.⁴⁶

Pokud návštěvník neopustí do stanoveného termínu USA, první den po vyznačeném datu na formuláři I-94, je již jeho pobyt v USA nelegální. Pokud je v USA na vízum, to pozbývá platnosti bez ohledu na to, zda se jedná o víceleté vízum k opakovaným vstupům. Následně při jakékoliv náhodné kontrole policejními nebo imigračními orgány, může být návštěvník zadržen. Po zadržení je umístěn do místního vězení nebo tzv. detenčního střediska imigrační služby, kde čeká několik týdnů až měsíců na slyšení před imigračním soudcem a následnou deportaci zpět do ČR. Důsledkem překročení pobytu má za následek automatické odepření vstupu do USA po dobu 3 let, překročení povolené doby pobytu o více než 1 rok má za následek zákaz vstupu do USA po dobu 10 let.⁴⁷

Nejčastěji využívaným způsobem, jak se nelegální migranti dostávají z ČR do USA, je vycestování na turistická Czechs and Czechoslovaks víza, po roce 2008 potom bez víz, ale stále za účelem turistické cesty. Dalšími možnými způsoby jsou programy zprostředkovatelských agentur typu Au-pair, Work and Travel⁴⁸ nebo i zájezdy cestovních agentur, od nichž se jednotlivci v průběhu odpojí. Čeští imigranti pak následně nedodrží stanovený termín 90 dnů pro opuštění USA a zůstávají zde nelegálně, čehož si jsou vědomi, i případných dalších následků. Zvláštní výjimku tvoří lidé, kteří na území USA vstoupí nelegálně přes hranici se sousedící Kanadou nebo Mexikem.⁴⁹

---

turistické nebo obchodní cesty do 90 dnů pobytu. (Srov. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ. *Víza- režim vstupu*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-03-26]. dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/usa/cestovani/visa.html

⁴⁶ Srov. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Víza – režim vstupu* [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/usa/cestovani/visa.html

⁴⁷ Srov. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR. *Víza – režim vstupu* [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/usa/cestovani/visa.html

⁴⁸ Au-pair je program pro chůvy maximálně na dobu 2 let, Work and Travel je program pro studenty 1 - 4 ročníků VŠ nebo VOŠ, kteří mají možnost vyjet do USA (většinou na prázdniny) na dobu max 5 měsíců, v rámci něhož mohou neomezeně pracovat i cestovat. Pozn. aut.

⁴⁹ Srov. COUPERFIELD, D.Š. *Deníky amerického krumpáče*. Praha: NAŠE VOJSKO, 2002, str. 100 - 105

2 Konstrukce reality podle P.L. Bergera a T. Luckmanna

Jedním z cílů práce je pohled na transformaci identity jedince v procesu migrace a jeho možností fungování v rámci určitých sociálních struktur. Neméně důležitým aspektem, kterým se budeme v práci zabývat, je charakteristika národní neboli kolektivní identity. Abychom lépe poznali tuto problematiku, je nutné si představit teoretická východiska, pomocí nichž pochopíme, čím je naše subjektivní vědomí ovlivněno. Tato kapitola nám objasní, z čeho pramení naše vnímání každodenní reality, tak, jak ji vidí Peter Ludwig Berger a Thomas Luckmann ve své knize Sociální konstrukce reality. Jedná se teoretický interpretační rámec, který bude zasazen uváděním konkrétních příkladů do migračního procesu i do americké společnosti. Spojené státy americké jsou svým způsobem velmi jedinečné a stojí za to ji více poznat do hloubky.

Klíčovým pojmem celé kapitoly je identita, která vyplývá z našeho sebepojetí a z toho, jak nás vnímá okolí. Lze tvrdit, že se utváří během sociálních procesů.⁵⁰ Řada odborníků, jmenujme například Tzvetana Todorova,⁵¹ rozlišuje mezi osobní a skupinovou neboli kolektivní identitou. Berger a Luckmann jsou ale proti zavádění pojmu jako „kolektivní identita“, protože dle jejich názorů stačí vycházet z prosté dialektiky mezi společností a určitou identitou. Každopádně i oni ve finále souhlasí s tím, že určité historické sociální struktury jsou základem pro vznik určitých typů identit, které jsou většinou dobře rozpoznatelné i ověřitelné. V tomto smyslu můžeme tvrdit, že Američan má jinou identitu než Čech. Typy identit jako takové se obecně stávají předmětem teoretického uvažování v jakékoli společnosti, i tam, kde jsou relativně bezproblémové.⁵²

2.1 Vliv socializace na identitu jedince

Socializace je proces, který trvá celý život a v rámci něhož se střídají tři základní složky: externalizace, objektivizace a internalizace. Pořadí může být náhodné. Výchozím bodem pro jedince je proces internalizace, což lze vysvětlit jako bezpro-

---

⁵⁰ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009, str. 354

⁵¹ “Kolektivní identita je ve chvíli, kdy ji jedinec objevuje, už hotova a stává se neviditelným základem, na němž se buduje jeho vlastní identita. Přestože z pohledu z vnějšku je každá kultura smíšená a proměnlivá, z hlediska příslušníků společenství, pro něž je příznačná, představuje stálou a jasně vymezenou entitu.“ (TODOROV, T. *Strach z barbarů*. Vydavatelství: Paseka, 2001, str. 68)

⁵² Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, str. 170 - 171

střední vnímání či interpretace objektivních událostí, které slouží pro porozumění ostatním lidem a pro chápání společenské reality. Externalizací člověk aktivně vytváří sociální řád. Objektivizace označuje, že jedincem vytvořená realita je brána jako přirozená. Období, během něhož lidský organismus dokončuje svůj vývoj ve vzájemném vztahu se svým prostředím, je také obdobím, kdy se utváří osobnost člověka. Genetické předpoklady jsou dány už při narození, ale osobnost, jak objektivně a subjektivně vnímaná identita, nikoliv. Primární socializací rozumíme procesy učení v dětství, sekundární pak cokoli, co následuje. Je nutné brát zřetel na to, že naši významní druzí - rodiče, učitelé, kamarádi - nám zprostředkovávají svět, který reflektuje jejich objektivní realitu. Hispánské dítě narozené v USA v chudinské čtvrti⁵³ chápe realitu jinak, než dítě narozené nativním Američanům v Brooklynu. Identita je skutečně objektivně definována jako umístění v určitém světě a může být subjektivně osvojena pouze zároveň s tímto světem. Při primární socializaci jedinec většinou nemá problém se s jakoukoli skutečností identifikovat.⁵⁴

Sekundární socializace předpokládá již vytvořenou osobnost a již internalizované normy, které jsou pevně zakořeněny v každém z nás. A právě z tohoto důvodu vznikají problémy, dochází často k soupeření mezi tím, co jsme považovali za „normální“ jako děti a tím, to je nám předkládáno nyní. Při rozhodnutí opustit svou zemi by pro nás čistě teoreticky bylo nejlepší, kdybychom nebyli tímto původním druhem kultury vůbec zatíženi.⁵⁵

2.2 Každodenní realita a její proces

Již jsme si ukázali, jak je identita utvářena. Nyní je ale potřeba ještě říci, jak Berger s Luckmannem definují dva klíčové pojmy: „realitu“ a „vědění“. *„Realita je vlastnost náležející jevům, kterým přisuzujeme existenci nezávislou na naší vůli. Vědění je jistota, že tyto jevy jsou skutečné a jsou nositeli určitých vlastností“*.⁵⁶ Obyčejný člověk se obvykle těmito termíny nezaobírá, tedy, dokud se nesetká tváří v tvář jiné realitě. Co je samozřejmá realita v jedné společnosti, nemusí být realita v jiné společnosti.

---

⁵³ Oblasti charakteristické rasovou segregací, kde se nedostává významných pracovních příležitostí. Děti chodí do škol zasažených drogami a gangsterismem mladistvých. Naštěstí rodiny drží velmi blízko u sebe, proto kriminalita není u dětí tak vysoká. (Srov. SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. Praha: Dokořán, 2005, str. 103)

⁵⁴ Srov. BERGER, P.L. a LUCKMANN, T.: *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 128 - 139

⁵⁵ Srov. tamtéž, str. 128 - 140

⁵⁶ Tamtéž, str. 9

Do té doby ale většinou považuje své vědění a realitu za něco daného – za objektivní realitu, kterou svými činnostmi a myšlenkami reálně udržuje. Přitom ale bohužel většinou zapomíná, že jde jen o lidský konstrukt.⁵⁷

Každodenní život se jeví jako realita, kterou lidé nějak vykládají a jež má pro ně subjektivní význam jako určitý logicky soudržný text. Člověk se může pohybovat v různých oblastech reality. Při přechodů z jedné do druhé prožívá jakýsi šok, který je způsoben posunem v pozornosti.⁵⁸ Zdrojem kulturního šoku je pro migranty konfrontace se zcela odlišným světem, ve kterém nevědomky hledají svůj vlastní domácí řád. Něco, co nám pomůže se zorientovat. V některých případech tento dojem chaosu může zůstat nepřeklenut a s postupem času se prohloubí až do podvědomého pocitu diskomfortu.⁵⁹ Čím je země kulturně vzdálenější, tím je šok pochopitelně větší.

Lidé vytvářejí společné lidské prostředí se všemi jeho sociálně-kulturními a psychologickými formacemi. Veškerá lidské chování podléhá habitualizaci, opakovaná činnost, se ustálí ve vzorec, který může být bez větší námahy napodobován. Habitualizace nese s sebou výhody zúžení volby – poskytuje jedinci psychologickou výhodu, pomocí níž nemusí neustále rozhodovat mezi různými možnostmi. Zvyk vytváří stabilní zázemí a je předpokladem každé institucionalizace, jejichž vlastnostmi jsou sdílenost a dostupnost všem členům dané společnosti. Instituce mají své dějiny a řídí lidské chování.⁶⁰ Svět institucí prožívá každý jedinec jako objektivní realitu i se svými donucovacími prostředky a kontrolními mechanismy.⁶¹

Čím větší je oblast činností institucionalizována, tím je chování lidí předvídatelnější a tedy i kontrolovatelnější. Je to souhrn toho, co ví každý o sociálním světě, souhrn pouček, mravních zásad, hodnot, idejí, mýtů. Toto vědění je v průběhu socializace vštěpováno jako objektivní pravda a tím internalizováno jako subjektivní realita, která jedince utváří.⁶² Američané se obecně bez problému podřizují zákonu, ale nerespektují nepsaná pravidla, protože něčemu takovému se občané prostě podřizovat nemusejí. U Čechů je to spíše naopak.

---

⁵⁷ Srov. tamtéž, str. 9 - 11

⁵⁸ Srov. tamtéž, str. 27

⁵⁹ Srov. KARLOVÁ, J. *Domov, identita a světonázor jako součást transkulturní komunikace*. Ostrava: Moravapress, 2014, str. 8 - 9

⁶⁰ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 53 -56

⁶¹ Srov. tamtéž, str. 61 - 63

⁶² Srov. tamtéž, str. 65

2.2.1 Vliv typizace na interakci mezi migranty

Jak již bylo řečeno, naše reality jsou předem sestaveny do vzorců,⁶³ které na nás působí, avšak nám se zdají být na vnímání nezávislé. Jedná se o naučená schémata pro jednání ve standardních situacích.⁶⁴ Pro Čecha narozeného v České republice to mohou být konkrétně případy jako, koho pozdravit a jakým způsobem, kdy je vhodné se usmívat, jak přecházet silnici na přechodu⁶⁵ apod. Tyto elementární příklady jsou nám všem naprosto jasné, neboť nás to rodiče nebo ve škole naučili, ale už méně jasné mohou být migrantům, když se objeví v nové zemi. V zemi původu není potřeba přemýšlet o tom, jak to vlastně je. Imigrant, alespoň z počátku, tohle všechno musí zahrnout do svých úvah o realitě každodenního života, což může být samozřejmě velmi vyčerpávající.

Při interakci dvou lidí pocházející z různých kultur se brzy začnou vytvářet typizace. Vzájemně sledujeme své pohledy, grimasy, můžeme vytvářet „zrcadlové“ reakce. Imigrant sleduje, co dělá původní obyvatel, a odhaduje motivy jednání.⁶⁶ Při dalším setkání již dokáže odhadnout, co bude Američan dělat. V rámci tohoto procesu oba budou hrát určitou roli. Američan pravděpodobně tu, kterou je zvyklý vykonávat, imigrant si svoji novou roli teprve zkouší. Ve své rodné zemi imigranti mohli být studenty, podnikateli, lékaři, otcové od rodin – v nové zemi se minimálně na počátku vždy musí spokojit s rolí „imigrant“ - ten, který se všechno od počátku učí. Ten, který zakouší novou realitu. Amerika je zemí, která má ze své podstaty pochopení pro tyto lidi, povzbuzuje je, motivuje, což je také jeden z důvodů, proč se v Americe většina imigrantů cítí tak dobře.

Prostřednictvím typizačních schémat mohou Češi vidět Američany jako: „nadřazené“, „familierní“, „hloupé typy“ atd. Typizace, podle nichž Američané jednají, mohou být stejně tak narušeny chováním imigrantů, jako jejich typizace vystupováním Američana.⁶⁷ Do vztahů mezi lidmi mohou vstoupit i jiné faktory, mezi něž zahrnujeme stereotypy a předsudky. „*Jsou to představy, názory a postoje, které určití*

⁶³ V antropologii tento pojem nejvíce rozpracovala Ruth Benedictová. Pozn. aut. (Srov. SOUKUP, V. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011, str. 139)

⁶⁴ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 25 - 29

⁶⁵ Při přechodu pro chodce začne v USA zelený panáček „blikat“, ne každý hned ví, jestli může ještě přejít či už ne. Pozn. aut.

⁶⁶ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 35 - 39

⁶⁷ Srov. tamtéž, str. 36 - 39

*jednotlivci či skupiny zaujímají k jiným skupinám nebo k sobě samým,*⁶⁸ přičemž stereotyp, na rozdíl od předsudku, může mít i pozitivní konotaci. Tyto postoje často přecházejí z generace na generaci, aniž by nutně souvisely s osobní zkušeností jednotlivců. Mnohdy jsou v nás zakořeněny tak, že je v praxi ani nedokážeme změnit. I to je jeden z důvodů, proč jsou vztahy mezi lidmi obecně tak nejednoznačné.

Kromě blízkých lidí se setkáme se současníky, což jsou lidé, s kterými se vidáme s určitou pravidelností, ale s kterými nemáme společné vzpomínky, a nebo je známe jen z doslechu. Spousta z těchto lidí pro nás mohou zůstat v relativní anonymitě.⁶⁹ Pro Ameriku je charakteristické, jak přistupují k těmto současníkům; nedělá jim problém je pozdravit na ulici, oslovit, mluvit s nimi o běžných věcech. Pro Čecha je takřka nemyslitelné, že by zavedl rozhovor třeba v dopravních prostředcích a vyptával se spolucestujícího, kam jede a co tam bude dělat. Ten druhý by situaci bral jako zásah do svého soukromí a druhého by považoval přinejmenším za zvědavého člověka.⁷⁰

Realita každodenního života se nám jeví jako svět intersubjektivní, který sdílíme s ostatními. Tato intersubjektivita ostře odlišuje realitu od jiných realit, které si uvědomujeme.⁷¹ Před rokem 1989 odcházeli, samozřejmě až na výjimky, hlavně rodiny. Dnes jsou to hlavně jednotlivci nebo malé skupiny, které hledají kontakty hlavně mezi lidmi se stejným sociálním statutem – statutem legálního či nelegálního migranta. Nemají potřebu už tolik navázat vztahy s Američany, nehledají ani rozptýlení při hromadných krajanských zábavách typu Československý festival, komunikují jen se svými bezprostředními blízkými, a nebo pak se svou rodinou pomocí komunikačních technologií.⁷²

2.2.2 Jazyk jako důležitý integrační prostředek

Jazyk používaný v každodenním životě nám neustále poskytuje nezbytné prostředky k objektivizaci a stvrzuje existenci řádu, v jehož rámci tyto objektivizace dávají smysl a v němž každodenní život má význam. Pokud imigrant ovládá angličtinu alespoň na základní bázi, dokáže užívat prostředky a vrstát do sítě lidských vztahů. Člověk

---

⁶⁸ PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004, str. 67

⁶⁹ Například trafikant, u kterého si každý den kupujeme noviny. Pozn. aut.

⁷⁰ Srov. SINCLAIR, N. *AmeriCzech Dream*. Čelákovice: WD Publications, 2005, str. 84

⁷¹ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 34 - 50

⁷² V práci, v komunitě, na Internetu. Pozn. aut.

se učí cizí jazyk tím, že vychází z reality svého vlastního jazyka, překládá si ho do slova z mateřštiny. Jedinou cestou, jak pochopit okolní svět, je myslet v cizím jazyku, pak se teprve zcela otevřou možnosti vnímání jiné reality.⁷³

Jazyk buduje sémantická pole či oblasti významů, které jsou lingvisticky vymezené. Zatímco angličtina nejen nerozeznává rody (neskloňuje), tak jsou ji navíc odeřeny takové možnosti, jako určování blízkosti (až intimacy) osob pomocí prostého využití jazyka.⁷⁴ V Americe se zdá, že všichni mají k sobě blíž. Ale ukazuje se, že se jedná jen o velmi povrchní přátelství. Ty národy, kde je striktně rozděleno, že tykat si mohou jen blízké osoby, si pak nabytého přátelství více váží a jsou ochotni pro přátele daleko větších skutků, než v Americe.⁷⁵

Svět každodenního života se neustále vnucuje, a když se chceme jeho existenci vzepřít, musíme vyvinout záměrné a značné úsilí. Je to jakási výzva vystoupit ze své neproblematické rutinní činnosti a posunout se dál, třeba při výuce jazyka nebo hlubšího poznávání země. Berger a Luckmann si myslí, že „*všechno má svůj čas*“⁷⁶ a pokud se budeme držet časové posloupnosti, dá se předpokládat, že až si osvojíme jazyk, najdeme si lepší práci, vyděláme víc peněz, koupíme se lepší auto či bydlení. Můžeme si dokonce najít i kvantitativně lepší přátele, partnera. I když už známe jazyk velmi dobře, je nutné mít na paměti, že stejně může dojít ke zkreslování reality, třeba tím, jak si do věcí promítáme své vlastní zkušenosti, postoje, stereotypy, které jsme si přivezli z domova nebo už je máme ze zahraničí.

2.3 Amerika z pohledu institucionální segmentace

Základem jakéhokoli institucionálního řádu je typizace jedincova vlastního chování a chování ostatních lidí. To znamená, že jedinec sdílí s ostatními určité role: od imigranta se očekává, že si brzy osvojí angličtinu, naučí se reálie a brzy se integruje do společnosti - předpokládáme, že bude ctít stejné hodnoty jako Američané atd. O rolích můžeme mluvit tehdy, když k tomuto druhu typizace dochází v kontextu objektivované zásoby vědění, která je ve skupině společná. Role jsou v podstatě anonym-

---

⁷³ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 39 - 45

⁷⁴ V češtině rozlišujeme tykání a vykání. Pozn. aut.

⁷⁵ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 43 - 50

⁷⁶ Tamtéž, str. 47

ní, nedobrovolné, někdy dokonce vynutitelné. Míra postihu za nedodržení závisí na situaci a typu společnosti.⁷⁷ Aby se jedinec roli naučil, nestačí jen osvojit si povinnost bezprostředně nutnou pro její vnější provedení – důležité jsou i kognitivní a emotivní vrstvy zásoby vědění, kam můžeme zařadit, jak se obléknout, jak mluvit apod. Analýza rolí je důležitá, protože odhaluje kořeny světa v určitých třídách, etnických skupinách a také analyzuje způsob, jak se tento názor projevuje na vědomí jedince.⁷⁸

Americké třídní rozdělení je postaveno na elitami ovládaní zdrojů a směny, stejně tak se pozice ve vyšší třídě odvozují od vlastnictví a řízení různorodých oblastí průmyslu. Kapitalističtí podnikatelé mohou ovlivňovat zákonodárství prostřednictvím lobbování, manipulují se sdělovací prostředky, vybírají si členy úřadů na financování jejich volebních kampaní, nebo se sami nečástečně stávají členy vlády.⁷⁹ V Americe existuje těsný vztah mezi bohatstvím a mocí. Nalezneme zde také silné hierarchické rozvrstvení, třídní rozdělení a samozřejmě třídní mobilitu. Část amerického mýtu spočívá právě v tom, že člověk získá v životě to, co si zaslouží, stačí se jen snažit. Tím je ale bohužel zcela opomíjena intenzita ještě stále doznívajícího rasismu a historie otroctví.⁸⁰

Dalším důsledkem institucionální segmentace je sociální segregace subsouborů významů. Subsoubory významů mohou být sociálně uspořádány podle nejrůznějších kritérií – podle pohlaví, věku, zaměstnání, etnicity atd. Pravděpodobnost jejich vzniku se pochopitelně zvyšuje s délkou práce a nárůstem ekonomického přebytku. Čeští migranti v USA se pokládají za odlišné od majoritní skupiny právě při bezprostředním kontaktu. Člověk si nejvíce uvědomí svou sociální identitu⁸¹, když je konfrontován s tou druhou a má tendenci ji i více akcentovat, ačkoli mu doma nikdy nepřišlo důležité zabývat se tím, co pro nás otázka češství znamená. Velké množství subsouborů v pluralitních státech znamená pro členy skupiny hlavně soutěžení, a to o lepší práci, o kvalitnější vzdělání a přístup k němu, o výhodnější bydlení. Americký národ je hodně zaměřený na cíl a na úspěch. Kolektivní ambice a soutěži-

---

⁷⁷ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 124 - 127

⁷⁸ Srov. tamtéž, str. 69 - 77

⁷⁹ Zářným příkladem je v současné době volební prezidentská kampaň Donalda Trumpa. Pozn. aut.

⁸⁰ Srov. MURPHY, R.F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2004, str. 160

⁸¹ Srov. ERIKSEN, T. H. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2012, str. 37

vost z nich udělaly produktivní a bohatý stát, který to navíc umí i dát světu najevo – například sebevyvyšování a pocit jedinečnosti se u Američanů vyskytuje v mnohem větší míře než u jiných kultur.⁸²

2.3.1 Vliv amerických hodnot na legitimizaci

Společenské organizace slouží k posílení tradicionalismu v legitimizovaných institucionalizovaných společnostech, což znamená posílení stability uvnitř. Člověk pak věci nedělá proto, že jsou potřebné, ale proto, že jsou správné – tedy ve smyslu zastřešujících definic reality. Reality v tomto smyslu mohou být prosazovány silou, a to z toho důvodu, aby byla zachována stabilita řádu a v jistém smyslu monopol. Tento monopol je vyžadován hlavně v otázce víry⁸³ a občanských hodnot.⁸⁴ Totožnost Američanů jakožto národa je neoddělitelná od jejich oddanosti liberálním a demokratickým hodnotám. „*Jiné národy snad mohou své politické systémy od základů změnit a jako národy přetrvat, ale Američané podobnou možnost nemají.*“⁸⁵ Do jisté míry se americká imigrační politika posledních let odklání od tohoto modelu a dovoluji imigrantům uctívání jejich víru a nechává prostor pro vyjádření vlastní svébytné kultury. Jedinou podmínkou je integrace do občanských hodnot. Mezi lidmi mající zájem na udržení mocenského systému a lidmi dohlížející na tradice existuje těsný vztah. Jinými slovy: „*konzervativní politické síly mají skon podporovat monopolní nároky.*“⁸⁶

Když začne být určitá definice reality vázaná na konkrétní mocenské zájmy, může být nazývána ideologií. Ideologie je často mocenskou skupinou přijata proto, že některé její složky jsou v souladu se zájmy celé společnosti. Nelze opomenout i ten fakt, že ideologie podněcuje neskutečnou solidaritu mezi lidmi. V případě Ameriky je to tzv. *american creed*, v doslovném překladu „americká víra“. Snad každý Američan věří v tento společný kolektivní, politický „éthos“. Je to víra v lidskou

---

⁸² Srov. PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*, str. 93

⁸³ USA je tradiční angloprotestantská kultura. Pozn. aut. (Srov. HUNTINGTON, S.P. *Kam kráčíš, Ameriko?* str. 67- 69)

⁸⁴ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 94 – 117

⁸⁵ HUNTINGTON, S. P. *Třetí vlna*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2008, str. 37

⁸⁶ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 123

důstojnost, v lidskou rovnost a její nezczizitelná práva, stejně jako víra v rovnost a spravedlnost příležitostí pro každého.⁸⁷

Je velmi důležité mít neustále na paměti, že většina moderních společností, včetně USA, je pluralitní. Pluralitní situace mění nejen společenské postavení tradičních definic reality, ale také způsob, jak jsou tyto definice vnímány ve vědomí jedinců. Pluralitní situace jde ruku v ruce s podmínkami rychlých sociálních změn – vlastně je urychluje, neboť ze své podstaty podvrací danou realitu tradičního *statu quo*. USA se snažily vytvořit po staletí zemi mnoha civilizací, což znamená zemi, která nebude patřit do žádné civilizace a bude postrádat kulturní jádro.⁸⁸ Kulturní a civilizační rozrůzněnost zpochybňuje ale americkou víru v univerzální platnost západní kultury.⁸⁹ Berger a Luckmann připouští, že tyto dílčí světy mají určité ideologické konflikty, ale ty podle nich „byly nahrazeny různou mírou tolerance či dokonce spolupráce“.⁹⁰ Odborníci řeší, jak teoreticky legitimizovat vzniklý stav demonopolizace, což se částečně podařilo zákony z 60. a 90. let minulého století.

V poslední době klasický universalistický a inkluzivní pohled ustupuje a nahrazuje jej partikularistický a exkluzivní, resp. se jedná o posun od liberalismu k nativismu. Slovem „nativismus“ se označují americké protipřistěhovalecké hnutí z konce 20. století zaměřená proti vnějším skupinám, jejichž odlišnosti údajně ohrožují domácí většinu.⁹¹ Instrukce a symbolické světy jsou zkrátka legitimizovány žijícími jedinci, kteří mají ve společnosti určité postavení a prosazují určité společenské zájmy.

2.3.2 Symbolismus a řád

Symbolické světy zastřešují řád i jedincův život, stejně tak uspořádávají historii, náboženství, filosofii, umění. Obvykle si roli těchto symbolických, kulturně formovaných systémů příliš neuvědomujeme. Američané k nim chovají nemalou úctu, stejně tak jako k dalším symbolům spojených s americkou identitou⁹² a vírou.

---

⁸⁷ Srov. HUNTINGTON, S.P. *Kam kráčíš, Ameriko?* str. 65 -74

⁸⁸ Srov. HUNTINGTON, S.P. *Střet civilizací*, str. 373

⁸⁹ Srov. tamtéž, str. 378

⁹⁰ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 124

⁹¹ Za nejvýznamnější skupinu je považována Federace pro americkou imigrační reformu, která pod vlivem hispánské imigrace zdůrazňuje americkou identitu jako exklusivní identitu národa původních protestantských anglofonních osadníků (Srov. BARŠOVÁ A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stat*, str. 52 -53)

⁹² O amerických hodnotách poprvé hovořil Thomas Jefferson na počátku 19. století. Pozn. aut. (Srov.

Tímto způsobem se symbolismus a symbolický jazyk stávají základními stavebními prvky jejich reality každodenního života. Symbolický svět zkrátka vytváří „paměť“, která je sdílená jedinci – je to něco jako legitimizace zákonů a mravů, které symbolicky překračují kosmický svět.⁹³

Je však nutné si uvědomit, že institucionální řád je po celou dobu ohrožován přítomností jiných realit a musí se tak vyrovnat s nutností držet chaos v patřičných mezích. Typickým příkladem jsou události 11. září, které významně ovlivnily americkou společnost a které jasně ukazují, že „*všechny společenské reality jsou nejisté a že všechny společnosti jsou jen konstrukty čelící chaosu*“.⁹⁴ Musíme mít na paměti, že existuje reálná hrozba toho, že jakákoli legitimizace může být ohrožena nebo se zhroutí úplně. To, jak reagovala veřejnost na tuto situaci, jasně deklaruje výše uvedené tvrzení.⁹⁵ Několik dnů po tomto zlomovém okamžiku americké historie byl všude patrný strach z chaosu, z toho, co bude dál.⁹⁶ Bezprostředně po událostech tohoto typu následují co nejobřadnější stvrzení pokračující reality zastřešujících symbolů. Jednalo se o hymnu, která hrála při jakékoli příležitosti, americká vlajka vlála takřka na všech oficiálních i neoficiálních místech, lidé si znovu potvrzovali svou americkou identitu, o které se tvrdilo, že prochází značnou krizí.⁹⁷

Tak, jak symbolicky Američané našli opět svou ztracenou identitu, události, které následovaly po 11. zářím, naopak Spojené státy symbolicky zdiskreditovaly. Nárůst antiamerikanismu a deziluze z amerických hodnot se zvláště velmi intenzivně projevíly mezi mladými lidmi, kteří nesouhlasili s vojenskou intervencí v Iráku.⁹⁸ S tím samozřejmě souvisí, že si USA jako krajinu příležitostí pro migraci vybírá stále méně lidí.⁹⁹

HUNGTINGTON, S.P. *Kam kráčíš, Ameriko?* str. 8)

⁹³ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 96 - 105

⁹⁴ Tamtéž, str. 104

⁹⁵ Shodou okolností byl autor této práce právě v USA a může situaci potvrdit i na základě vlastních zkušeností. Pozn. aut.

⁹⁶ V některých městech lidé začali nakupovat zásoby pro případ, že by nastal stav nouze, na benzínových pumpách stály v kolonách auta na doplnění nafty, stejná situace byla v obchodech – lidé si začali dělat pro jistotu zásobu všeho. Pozn. aut

⁹⁷ HUNGTINGTON, S.P. *Kam kráčíš, Ameriko?* str. 9

⁹⁸ Srov. KOHUT, A. a B. STOKES. *Amerika proti svetu: v čom je iná a prečo ju nemajú radi*. Bratislava: Slovart, 2006, str. 48

⁹⁹ Autorka práce nabízí pro srovnání tabulku se současnými oblíbenými cílovými zeměmi u mladých lidí - je k dispozici v příloze E. (Tamtéž, str. 49)

3 Češi v Americe

Tato kapitola se zaměří na české emigranty. Podíváme se na ně z pohledu jejich vlastní identity, ale i z pohledu národní identity. Abychom identitu migranta lépe pochopili, pomůže nám k tomu analýza teorie vědění, kterou rozpracovali Berger a Luckmann. V této kapitole budeme sledovat hned několik cílů. Pokusíme se pochopit pohnutky českých migrantů k odchodu v průběhu času, důvody setrvání a v neposlední řadě i jejich postoj k případnému návratu. Zvláštní zřetel bude dán na novodobé migranty, zvláště ty, kteří zůstávali v USA ilegálně. Pro komplexnější představení celé problematiky bude tato kapitola uvedena krátkým historickým exkurzem, který nám blíže objasní, proč si Češi vybírali pro emigraci právě Spojené státy americké.

3.1 Kdo jsou čeští imigranti v USA

Jako první doložitelný přesun na území Nového světa můžeme označit období první poloviny 17. století - tzv. doba pobělohorská, kdy byly Čechy zpustošené po Třicetileté válce¹⁰⁰ a kdy se také protestanté stali zakázanou skupinou. Zprávy o nalezišti zlata na počátku 50. let 19. století byly dalším mocným impulsem k tisícíhlavé každoroční emigraci. K tomu lze přidat reakci na úmornou neúrodu, která se objevila v roce 1851 a možnost narukování do Krymské války.¹⁰¹

Tak jako jinde, i do Ameriky se mohli stěhovat lidé, kteří měli finanční prostředky na cestu a na zakotvení. Hlavní příčinou byly důvody ekonomické, občas důvody politické. Pro českou imigraci bylo typické, že se jednotlivci usazovali i s rodinami, čímž se imigrace odlišovala od jiných evropských národů. Nicméně nikdy v historii se nejednalo o hromadný přesun, vždy to byly maximálně rodiny, které pocházeli nejčastěji z venkovského prostředí či z řad městských námezdních dělníků a směřovali buďto na Středozápad a Texas, nebo pak do průmyslových center jako Cleveland či Chicago.¹⁰² Amerika byla charakterizována jako země práce, místa, kde člověk může levně nabýt půdu, platit nízké daně, mít volnost projevu. Nejlepší vyhlídky měli mladí, silní, zdraví, inteligentní jedinci. Všeobecně se Češi

---

¹⁰⁰ Třicetiletá válka proběhla v letech 1618 – 1648. Pozn. aut.

¹⁰¹ Srov. DUBOVICKÝ, I. *Češi v Americe. České vystěhovalectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí*. Praha: Communication Humana, 2003, str. 14 - 15

¹⁰² Srov. VACULÍK, J. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009, str. 271

řadili k nejvzdělanějším imigrantům – s nejnižším procentem negramotných (1,33%).¹⁰³

Období na počátku 20. století je označováno jako „zlatý věk“ české kultury v Americe, neboť díky svým zkušenostem a znalostem v oblasti architektury, hudby, vědy a jiných oborů dokázali imigranti upoutat pozornost průměrných Američanů. Pozdější léta provází vylidňování typických českých čtvrtí¹⁰⁴ a venkovských oblastí, klesá počet česky mluvících Američanů. To vše je následek dobře prováděné asimilační politiky,¹⁰⁵ která imigranty cíleně rozptylovala po celých Spojených státech, ale i následek smíšených sňatků.¹⁰⁶

Po válce následují tři významné vlny: v roce 1948, 1968, 1977, kde imigranty můžeme nazývat exulanty, neboť jsou to vesměs političtí uprchlíci. Navíc režim nepohodlné osoby i přímo k odchodu nutil.¹⁰⁷ Tak, jako předchůdci, i tito čeští občané odcházejí do USA vesměs natrvalo. Dříve to bylo hlavně z důvodů velkých finančních a časových nákladů na cestu,¹⁰⁸ po roce 1948 z důvodu změny politického systému v Československu. Nutno ještě poznamenat, že tito lidé cítili jednak obrovský psychické trauma z toho, že neuvidí své blízké, ale mnohdy i zažili nepředstavitelné příběhy při útěku ze země. Většina z nich pak musela ještě strávit několik měsíců v „prověřovacích“ táborech: německý Zirndorf a rakouský Traiskirchen, kde postupovali místy až potupné procedury, nemluvě o strachu o své finance a samozřejmě o velmi nejistou budoucnost.¹⁰⁹

Období po roce 1948, kdy se komunisté chopili moci v Československu, je pro USA typické, že se Češi čím dál více asimilovali, více se cítili pocitý jednoty s ostatními Američany, čímž se pomalu vytrácela česko-americká komunita. Jako američtí občané, Češi přijímali hodnoty a ideály odlišné od těch, které byly typické pro jejich etnické skupiny.¹¹⁰ Nový rozměr dostala česká národní identita až v 60. letech, kdy dochází pod vlivem vnějších událostí k návratu a silnému znovu

---

¹⁰³ Srov. VACULÍK, J. *České menšiny v Evropě a ve světě*, str. 271 - 272

¹⁰⁴ Například Pilsen ve městě Chicago. Pozn. aut

¹⁰⁵ Tzv. „melting pot“ (O tomto fenoménu píše např. Huntington, Sartori, Barša a jiní. Pozn. aut)

¹⁰⁶ Srov. CHADA, J. *The Czechs in the United States*, str. 25 - 45

¹⁰⁷ Srov. JEŘÁBEK, V. *Českoslovenští uprchlíci ve studené válce*, str. 17

¹⁰⁸ Cesta parníkem trvala 3 týdny, plachetníci někdy i 2 měsíce (Srov. DUBOVICKÝ, I. *Češi v Americe. České vystěhovalectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí*, str. 14-15)

¹⁰⁹ Srov. JEŘÁBEK, V. *Českoslovenští uprchlíci ve studené válce*, str. 132 - 133

¹¹⁰ Srov. CHADA, J. *The Czechs in the United States*, str. 25 - 45

oživení českého povědomí.¹¹¹ Za zmínku stojí vznik českých večerních škol, nejrůznější festivaly apod., které si svou podobu uchovaly víceméně dodnes.

Podle statistického úřadu z roku 1990 se k českému původu přihlásilo 1,3 milionu osob. Největší komunity jsou soustředěny ve velkých městských aglomeracích – Chicago, New York, Los Angeles. Nejvíce osob českého původu je ve státech: Texas, Illinois, Wisconsin, Minnesota, Nebraska, Kalifornie, Ohio, Iowa, New York.¹¹² V souvislosti s návratovou politikou, o které jsme již hovořili, nutno dodat, že po válkách, ale i po roce 1989, vyzývala česká vláda české krajany k reemigraci, ovšem ani v jednom případě nenašla velkou odezvu.¹¹³

3.2 Novodobí imigranti v USA

Než začneme s popisem typických novodobých migrantů, dovolíme si na začátek uvést to, co všechny migranty napříč staletími spojuje – samozřejmě kromě země původu. Jedná se vždy o silné schopné jedince, kterým nedělá problém se zorientovat v nových strukturách a adaptovat se. Jedná se o lidi, kteří mají silnou motivaci, většinou i vzdělání, ale hlavně finanční prostředky na to, aby si zaplatili cestu a první měsíce pobytu.¹¹⁴

Kdo jsou tedy novodobí čeští migranti? Jedná se o osoby ve věku nejčastěji mezi pětadvaceti až pětácti lety, které odcházejí do zahraničí za novým poznáním, studiem, stáží, pracovním postem, rodinou. Tím, že počítají dříve nebo později s návratem a dalším uplatněním, zůstávají citově i jazykově spojeni se svou domovinou nebo jsou alespoň motivováni nějakým způsobem spolupracovat s Českou republikou.¹¹⁵ Tím se taktéž mění zásadním způsobem pohled na otázku češství. Zatímco dřívější emigranti odcházeli s pocitem, že je to na vždy, a tak se dnes cítí být spíše Čecho-Američany,¹¹⁶ dnešní imigranti považují češství jako za zásadní prvek své identity. Zajímají se o politické dění, aktivně vyhledávají pro své děti výuku

---

¹¹¹ Srov. ŠATAVA, L. *Jazyk a identita etnických menšin*. Praha: Slon, 2009, str. 49

¹¹² Srov. VACULÍK, J. *České menšiny v Evropě a ve světě*, str. 290

¹¹³ Srov. tamtéž, str. 287

¹¹⁴ Srov. SEMANOV, B.J. *Návraty migrantů a syndrom české kotliny*, In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 122 - 125

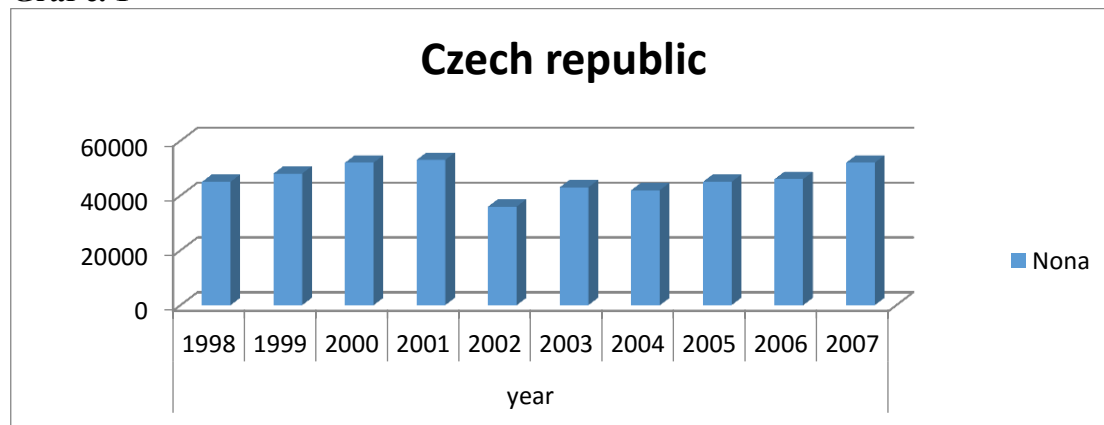
¹¹⁵ Srov. tamtéž, str. 122 - 125

¹¹⁶ BIROCI, D. *Czechs in America* [online]. Plzeň: 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z <http://www.czechsinamerica.wz.cz/DPW/3-Diploma%20Work.htm>

češtiny, dbají na to, aby si udrželi vztahy s rodinou, známými a počítají s tím, že se jednou vrátí do rodné země.¹¹⁷

V současné době žije v cizině kolem 2,5 milionů lidí, kteří se hlásí k českému původu.¹¹⁸ Odhaduje se, že do USA odešlo po roce 1989 kolem 100 000 lidí, ale některé odhady mluví až o 200 000 lidech.¹¹⁹ ČR ani USA nevedou žádnou přesnou statistiku ohledně počtu českých migrantů, jediný přesnější údaj, který se nám podařilo získat, je k nahlédnutí níže v grafu č. 1.¹²⁰ Největší migrační vlna přichází v letech 1995 až 2001, kdy v České republice rostla nezaměstnanost a probíhala určitá deziluze z nově nastoleného režimu. Není divu, že tedy typickým migrantem z této doby je muž z kraje Moravskoslezského, Zlínského nebo Karlovarského,¹²¹ kterého v USA čeká ekonomický růst, nedostatek pracovních sil¹²² a extrémně výhodný kurz dolaru vůči české koruně.¹²³

Graf č. 1

¹¹⁷ Srov. GRULLICH, T. *Zahraniční češtví z perspektivy možných návratů*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 11-14

¹¹⁸ Přesná lokace i s jednotlivými počty je k nahlédnutí v příloze B (viz. KRUPÍČKA, M. *Kolik je Čechů ve světě*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 130)

¹¹⁹ Srov. tamtéž, str. 130 - 132

¹²⁰ Na tomto grafu, který uvedl americký imigrační úřad v zastoupení U.S. Department of Homeland Security, lze deklarovat počet občanů ČR, kteří vycestovali do USA na turistické vízum v letech 1998 – 2007. Je však nutné mít na zřeteli, že se do této statistiky promítají i běžní turisté, kteří nepřekročili povolenou dobu pobytu. (Srov. KÁBOVÁ, A. *Nelegálně v USA* [online]. Praha: Ústav etnologie FF UK, 2009 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/nelegalne-v-usa>)

¹²¹ OTTO, T. *Florida - práce* [online]. 2001 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: http://www.omicron.cz/amerika/hnizdo/Fotorepo/Repo/Florida/Florida_prace/florida01.htm

¹²² Srov. HUNTINGTON, S.P. *Kam kráčíš, Ameriko?* Praha: Rybka Publishers, 2005, str. 186

¹²³ 1 USD se 31.10.2000 vyšplhal k hodnotě 42,14 Kč za nákup. Vývoj kurzu v reflektovaném období znázorňuje příloha F. (Srov. KURZYCZ. *Graf kurzu americký dolar/česká koruna* [online]. 2016 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/grafy/nr/CZK-USD/od-4.1.1993/>)

V souvislosti s Čechy v USA ve zmiňovaném období si dovolíme uvést ještě jednu skupinu osob, která tvořila sice menšinu, ale byla by škoda ji zcela opomenout.¹²⁴ Jedná se o lidi, kterým se podařilo tzv. utéct před zákonem - v Americe zfalšovali dokumenty, často i jméno, respektive celou identitu.¹²⁵ Troufáme si tvrdit, že pokud nejsou odhaleni ICE, pak žijí svou realitu takto dodnes – je znám dokonce jeden případ, kdy dotyčný je v České republice prohlášen za mrtvého.¹²⁶

Jak již bylo uvedeno výše, nejsme schopni rozlišit, kolik lidí v USA pracovalo nebo pracuje ilegálně a kolik legálně. Rozhodně je však jasné, že se v případech nelegálních imigrantů jedná o velkou skupinu, na kterou je třeba se více zaměřit. Obecně o této skupině víme to, že všichni takto pobývající v USA jsou si vědomi porušování amerických zákonů i důsledků z nich plynoucích, tj. být kdykoli deportován bez možnosti vrátit se zpět.¹²⁷ Nevyjasněný právní statut a právní postavení je jedním z nejdůležitějších faktorů, proč Češi vnímají svůj pobyt jako dočasný. Tato situace vedle mnoha omezení přináší i degradaci osobního statutu, a je proto logické, že se ho snaží změnit tím, že chtějí pobyt zlegalizovat.¹²⁸ Většina imigrantů je zapojena do loterie o zelené karty, někteří si kupují falešné doklady, krajním řešením jsou pak fingované sňatky s americkou občankou nebo občanem, většinou afroamerického nebo hispánského původu.

3.2.1 Práce a možnost výdělků

Nyní si popíšeme, jaké možnosti má český imigrant v oblasti pracovních příležitostí. Prvním výrazným momentem pro migranta je zjištění, že ani jako legální turista nemá nárok na přidělení „social security number“. Toto číslo je přímo kruciólní, neboť je po imigrantovi požadováno při styku s jakoukoli institucí – ať už při hledání práce, ale i v případě zakládání účtů v bance, pronájmu bydlení či koupi mobilního telefonu s paušální službou. Možností, jak ho obstarat, jsou omezené – většinou se jedná o falzifikaci za nemalý finanční obnos. V 90. letech se získával formou úplatku v některých vytypovaných městech, nejčastěji Chicago, kde seděli úředníci původem

---

¹²⁴ Jedná se o osobní zkušenost autorky práce

¹²⁵ IBEHEJ, J. *Imigrační a celní služba zadržela tři Čechy* [online]. Policie ČR: 2010 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: web-informacni-servis-zpravodajstvi-imigracni-a-celni-sluzba-usa-zadrzela-tri-cechy

¹²⁶ Jedná se opět o zkušenost autorky práce.

¹²⁷ Srov. POŠUSTA, P. *V USA je ilegálně až 50 000 Čechů* [online]. 2003 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/v-usa-je-ilegalne-az-50-tisic-cechu-dot-zahranicni.aspx?c=A031109_230624_zahranicni_pol

¹²⁸ Srov. CALHOUN, C. *Indirect Relationships and Imagined Communities*. In: P. Bourdieu and J.S. Coleman (eds) *Social Theory for a Changing Society*. Boulder, CO: Westview, 1991, str. 95-121

z Polska. Imigrační politika se však vyvíjí, mění a zpřísňuje, takže v dnešní době je získání legální cestou takřka nemožné.¹²⁹

Obvyklý plat Čecha pracujícího nelegálně se pohybuje v rozmezí od 5,50\$¹³⁰ za hodinu, 6\$ v hlavní sezóně, horní hranici lze vymezit částkou 12\$. Nejlépe jsou placeny tzv. „azbesty“, kde se pracuje v plynové masce a s ochrannými prostředky. Nejžádanější profese jsou: truhlář, zedník, obkladač, kovář, univerzální „fachman“. Minimální mzda v New Yorku je asi o 1\$ vyšší. Nejnižší platy jsou běžné na jihu USA, kde se mzdy tlačí dolů vinou Mexičanů a Portorikánců, kteří jsou ochotni pracovat za 3\$ za hodinu.¹³¹ Sever USA není na ty dumpingové pracovníky tak bohatý a disponuje více penězi než průmyslový Jih, profitující hlavně ze zemědělství, potravinářského průmyslu a turistiky.¹³²

Nelegální pracovníci pracují většinou 6 dní v týdnu, velmi pilní jedinci si mohou zajistit dvě nebo tři práce a pracovat stále, což ale nejde většinou dlouho vydržet, nicméně děje se to poměrně často, zvláště z počátku pobytu. Poptává-li se ilegální uchazeč po práci bez návaznosti na klientský systém, záleží v první řadě na tom, zda je muž, na jeho věku, zdatnosti, houževnatosti a samozřejmě znalosti jazyka. Šance na získání jiné práce je v případě neznalosti angličtiny mizivá. Na Jihu je zvykem, že i pozice technického personálu v supermarketech, uklízeček a personálu hotelu, zastávají muži. Nebo naopak, na místo v restauraci u myčky, přijmou ženy. V průmyslových oblastech je situace jiná. K typickým ženským pracím patří uklízení, hlídání dětí, mužské práce lze hledat na stavbách, v opravnách, myčkách aut. Hlavní podmínkou pro práci čističky, servírky, barmana, recepční nebo au-pair je perfektní znalost angličtiny. Hodně zaměstnavatelů vyžaduje místní řidičský průkaz. Globálně vzato, je možné se ucházet o jakoukoli práci, záleží pouze na vůli zaměstnavatele a okolnostech. Největší komunitu Čechů, která do USA přišla po roce 1989, najdeme dnes na Floridě, Key West.¹³³

Obecně lze říci, že čím se migrant víc orientuje, čím více se učí anglickému jazyku, tím nezávislejší se stává. Stává se hlavně nezávislý na svých zprostředkova-

---

¹²⁹ Srov. KÁBOVÁ, A. *Nelegálně v USA* [online]. Praha: Ústav etnologie FF UK, 2009 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/nelegalne-v-usa> a zkušenosti aut. práce

¹³⁰ Jedná se o platy z roku 2001, přičemž minimální mzda běžného Američana byla 6,50\$ (Srov. COUPERFIELD, D.Š. *Deníky amerického krumpáče*. Praha: NAŠE VOJSKO, 2002, str. 226 - 227)

¹³¹ O hispánské komunitě jsme již hovořili dříve. Pozn. aut.

¹³² Srov. COUPERFIELD, D.Š. *Deníky amerického krumpáče*, str. 226 -227

¹³³ Srov. OTTA, T. *Florida: Ráj českých gastarbeitřů*. Týden. Roč. 8, č. 36, 2001, str. 28-32

telích, o kterých budeme hovořit více v další kapitole. Klientelismus zkrátka funguje jen do té doby, dokud se člověk nezadaptuje na nové podmínky a nevytvoří si vlastní síť sociálních struktur. Díky těmto vznikajícím sítím se pak usnadňuje cesta těm, kteří přicházejí do USA v následných vlnách.¹³⁴

3.2.2 Klientický systém

Sociální sítě jsou pro migranty zásadní, jak už jsme zmínili, hlavně na počátku - při hledání práce, ubytování. O zprostředkovatelích se dozvídají z tisku, internetu, na doporučení známých apod. Za specifický druh sociální sítě lze považovat klientický systém. Čeští migranti, kteří přijížděli do USA v 90. letech bez pracovního povolení, často neměli přístup k žádné sociální síti, neměli žádné kontakty, a protože neovládali jazyk, nedokázali se hned v dané situaci zorientovat. Proto přistupovali na nabídky klientického systému, který jim sice částečně dokázal pomoci, nicméně byl prostředkem pro jejich zneužití.¹³⁵

Z pohledu klientického systému je nábor zaměstnanců motivován finanční odměnou za každého dalšího zaměstnance. Běžným jevem je taktéž slib zaměstnání v jiné oblasti a následné předání do rukou jiného zprostředkovatele působícího i na druhé straně kontinentu.¹³⁶ V tomto kontextu se dá uvažovat i jako o obchodu s lidmi za účelem nucené práce. Není třeba zdůrazňovat, že migranti velmi často nedostávají za práci zaplacenou vůbec nebo jim jsou strhávány z platu nejrůznější smyšlené částky. Jedná se o koncept dlužného otroctví,¹³⁷ kdy prvotní dluh tvoří zprostředkování práce, někdy i zajištění letenky a víz z ČR, k tomu se přičítají ještě různé zálohy a poplatky za ubytování, údajné vyřizování dokladů apod. Zvláště na počátku 90. let klienti neboli kontraktori (nejčastěji polské, ale i české nebo slovenské národnosti) využívali velmi nelidské praktiky. Nejenže nechali své zaměstnance bydlet na pokoji třeba i po 8 lidech, ale neměli problém nezřídká sáhnout až k fyzickému násilí, po-

---

¹³⁴ Srov. KÁBOVÁ, A. *Nelegálně v USA* [online]. Praha: Ústav etnologie FF UK, 2009 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.anthropweb.cz/cs/nelegalne-v-usa>

¹³⁵ Srov. tamtéž, str. 20-22

¹³⁶ COUPERFIELD, D.Š. *Deníky amerického krumpáče*, str. 228

¹³⁷ Podle Dodatkové úmluvy OSN o zákazu otroctví, obchodu s otroky a institutu a praktik podobných otroctví z roku 1956 je dlužné otroctví definováno jako stav nebo okolnost, které jsou založené na závazku dlužníka, že poskytne svoje služby anebo služby osoby, kterou má pod kontrolou, jako zajištění dluhu, a to za předpokladu, že hodnota těchto služeb podle rozumného odhadu se neuplatňuje k umoření dluhu anebo že délka a povaha těchto služeb není příslušně omezena a definována. (Srov. BURČÍKOVÁ, P. *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v ČR* [online]. Praha: La Strada, o.p.s., 2006 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/download/countryreport.pdf>)

kud se někdo z nich nesouhlasně ozval.¹³⁸ Odhaduje se, že si tato skupina přišla až na 12 000 000 \$ za rok.

Klientský systém má ale i svá pozitiva - umožňuje získat nově příchozím za patřičný finanční obnos sociální a kulturní kapitál. Navíc splňuje i důležitou funkci poskytovatele práce, psychologické podpory a přísunu informací. Na jedné straně nabízí jednotlivci znalost pravidel a zákonů vnějšího světa, na druhou stranu jej od něj právě tímto způsobem izoluje. Právní statut migranta, zvláště pak ilegálně se zdržujícího, zapřičiňuje utváření hierarchizace vztahů a mocensky nesymetrických vazeb se zprostředkovatelem práce. Tato situace pak nezřídka kulminuje, jak jsme si popsali dříve, vydíráním i vykořisťováním. Mezinárodní migrace je zkrátka procesem vytvářejícím sociální sítě, ale zároveň procesem na sociálních sítích závislým.¹³⁹

Domníváme se, že události roku 2001, sekuritizace USA, následná deportace několika set Čechů¹⁴⁰ a hlavně zprofanování ilegální práce, měly za důsledek to, že se po roce 2002 do USA odjíždí v mnohé menší míře, a pokud ano, tak pouze na platné pracovní vízum. K tomu je nutno dodat další příčiny, jako je razantní zlepšení hospodářská situace v České republice, vstup do EU atd.

3.3 Český migrant podle Bergera a Luckmanna

V této bakalářské práci sledujeme několik cílů. Snažili jsme se charakterizovat migraci, popsali jsme typické migranty na přelomu 20. a 21. století, zabývali jsme se teoretickými východisky jejich vnímání realit. Z toho jsme vyvodili, že subjektivní realita může být transformována. Žít v cizí společnosti, je naprosto jasné pozměnění reality.¹⁴¹ Analýza českého migranta z pohledu začlenění do sociálních, kulturních a hospodářských struktur hostitelské země a z pohledu transformace identity v rámci procesu migrace nám tuto problematiku ještě více prohloubí.

---

¹³⁸ Srov. COUPERFIELD, D.Š. *Deníky amerického krumpáče*, str. 228

¹³⁹ Srov. VERTOVEC, S. *Transnationalism*. London: Routledge, 2009, str. 100 - 137

¹⁴⁰ Srov. POŠUSTA, P. *V USA je ilegálně až 50 000 Čechů* [online]. Mladá fronta DNES, 2003 [cit. 2016-04-07] Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/v-usa-je-ilegalne-az-50-tisic-cechu-dot-zahranicni.aspx?c=A031109_230624_zahranicni_pol

¹⁴¹ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii věděni*, str. 154

3.3.1 Analýza z pohledu sociálních struktur

Vyděme tedy z informací, které zazněly dříve a podívejme se na ně konkrétně. Na úrovni pohledu začlenění jedinců do sociálních struktur lze novodobé české migranty rozdělit do 4 základních skupin:

- 1) Jednotlivec, který odchází za svým partnerem a legálně získá občanství. Tomu de facto nic nebrání k tomu, aby dospěl časem k asimilaci, neboť je předpoklad, že se snadno začlení do již vniklých amerických struktur.
- 2) Jednotlivec, který odchází legálně na pracovní nebo studijní vízum. Jakožto jednotlivec nebude mít problém s integrací do americké společnosti, protože si denně díky kontaktům s Američany v práci či jinde bude osvojovat jazyk a brzy pozná realitu každodenního života.

Důvody návratu do země: vypršení víza, dosažený (finanční) plán, studium ve vlasti, založení rodiny, nabídka práce, podnikatelský plán ve vlasti – a negativní: zdravotní důvody, osobní důvody, nízký příjem.¹⁴²

- 3) Pracovní skupiny, které odchází do USA.¹⁴³ Jsou to krátkodobé sezónní pobyty, kdy lidé bydlí a pracují na jednom místě, vytvářejí se u nich struktury a vazby podobné jako ve své vlasti.

Tato forma migrace je zvláště patrná v rámci evropských migrací, kde není tak finančně náročné se přesunovat z jedné země do druhé.¹⁴⁴

- 4) Jednotlivec odjíždějící na turistická víza a zůstává dále pracovat ilegálně, přičemž je nutno rozdělit je na ty, kteří přicházejí po roce 2001 a ty dřívější. Pro první skupinu osob je totiž typické, že vyjíždí do USA již za někým, koho znají a který je zde určitým způsobem etablován, takže riziko vykořisťování je minimální.

Důvody setrvání: návrat původně vynaložených investic na cestu,¹⁴⁵ strach z deportace a již nemožnost se navrátit, touha získat legální možnost fungovat v USA (loterie zelené karty apod.)

---

¹⁴² Srov. SCHROTH, J. *Projekt Re-rurn*, str. 63 - 65

¹⁴³ Bracero program byl nábor sezonních brigádníků v zemědělství - hlavně Mexičanů. (Srov. BARŠOVÁ, A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, str. 54-64)

¹⁴⁴ V jedné zemi „bydlí“, zatímco v jiné „pouze pracují“. Migranti se mohou lehce přemísťovat, protože společenské sítě a vazby, které si vytváří, jim umožňují udržovat povrchní interakční vztahy, doma pak intimní. Viz. například výsledky interdisciplinárního projektu CULCOM (Cultural complexity in the new Norway); stavební dělníci v Polsku a Norsku v letech 2009 až 2011 (Srov. ČERVINKOVÁ, H. a P. PAWLAK. *Nové migrační trendy po roce 1989*, str. 179 – 183)

Z pohledu teorie vědění Berger a Luckmann nevidí problém s dílčí transformací, které jsou v současné době běžné v souvislosti s jedincovou mobilitou a zde jsou zastoupeny v bodech 1 - 3. Ty čelí pouze konfrontaci mezi starou a novou subjektivní realitou a je jen na jedinci, jak se s rekonstruováním *de novo* dokáže „poprat“. Navíc pokračuje spojení s lidmi či skupinami, které byly pro jedince dříve důležité. Jsou mu víceméně na blízku a jeho novou interpretaci reality v podstatě schvalují.¹⁴⁶

Jak je patrné, nelegální český migrant z 90. let 20. století procházel přímo transformací, která je subjektivně vždy pocitována jako totální, místy hraničící až s alternací. K alternaci jsou nezbytné procesy resocializace, které se velmi podobají primární socializaci, protože musejí dosáhnout toho, aby byly za důležité považovány jiné prvky reality než doposud. Nejdůležitější podmínkou je dostupnost účinné struktury věrohodnosti skrze významné druhé, k nimž si musíme najít silnou citovou identifikaci.¹⁴⁷ Těmi bezesporu byli tzv. klienti, vůdcové gangu se svou sítí ilegálních pracovníků. Ti, jakožto významní druzí, uváděli jedince do nové reality. Reprezentovali strukturu věrohodnosti a zprostředkovali jedinci nový svět. Byli pro něj, hlavně z počátku, zdrojem informací, práce, financí, možností zlegalizování pobytu, ale také mnohdy místem sociálních vazeb.

Jedincův svět nalézal své kognitivní a citové těžiště v příslušné struktuře věrohodnosti. Migranti těmto lidem věřili a čím byli více z práce a z těžkého začátku fyzicky a psychicky unaveni, tím více usilovně soustředili veškeré důležité interakce do rámce skupiny, která strukturu ztělesňuje, zejména do okruhu osob, jimž připadl úkol na resocializaci dohlížet. Mnohdy jim ani nedošlo, jak jsou vykořisťováni, co všechno zakouší a že i jejich charakter prochází proměnou. Klienti jim tvrdili, že Amerika je o tvrdé práci, kdy si peníze musí zasloužit, proto pracovali až „na dno“ svých sil, aby jednou si mohli dovolit to, co běžný Američan. Nejednou se stalo, že z těch nejambicióznějších se stali tvůrci reality pro druhé. Jedinec, který tímto prochází, nejednou zpřetrhá vazby s předchozím světem. Starou realitu vědění si často interpretuje z pohledu legitimizačního aparátu nové reality.¹⁴⁸ Obecně lze říci, že při resocializaci je minulost nově interpretována, při sekundární socializaci je přítomnost interpretována tak, aby zachovala spojitost na minulost.

---

¹⁴⁵ Řádově se jednalo o cca 40 000 Kč + cena zpáteční letenky. Pozn. aut.

¹⁴⁶ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 159

¹⁴⁷ Srov. tamtéž, str. 155

¹⁴⁸ Věty typu: stejně jsem si s nimi nerozuměl atd. Pozn. aut.

Úspěšně socializování do struktur může proběhnout pouze v případě legální migrace na úrovni jednotlivce, protože je díky významným druhým zprostředkována pouze jedna realita vědění. Na úrovni ilegální migrace je sice minimální dělba vědění, takže socializace jedince do skupiny probíhá velmi rychle, nicméně tato celková dílčí transformace trvá jen do té doby, dokud není nahrazeno jinou realitou vědění, respektive do té doby, než se jedinec socializovat do jiných struktur.¹⁴⁹

3.3.2 Analýza z pohledu teorie identity

Nyní se podíváme blíže na samotnou identitu českého migranta. Z teoretické úvahy o identitě víme, že má tendenci se transformovat.¹⁵⁰ Pokud vyjdeme z předpokladu, že typický ekonomický migrant do USA je člověk ve věku 25 – 45 let, pak dospějeme k názoru, že i při nejkrajnější variantě je to člověk, který se primárně, často sekundárně socializoval v totalitním Československu, kdy fungovaly jiné principy, než v demokratických zemích. Jednalo se o jiný přístup k výchově, ke vzdělání, k cizím jazykům, autoritám. Identity jednotlivců byly odvozeny z členství v nejrůznějších skupinách, lidé měli tendenci si všechno zařizovat sami, žili v latentním strachu¹⁵¹ – měli obecně jinou realitu vědění. Češi navíc patří k typickým kolektivistickým národům, konformita ve skupině, jak se říká „nevybočovat“, je naše charakteristická vlastnost. Na jakých principech ale vlastně stojí česká identita? Je slučitelná s tou americkou? Z čeho vycházejí naše hodnoty? A potřebuje je znát (nebo měnit), když stejně spousta migrantů žije ve vlastních transnacionálních strukturách?

Opět je nutno rozdělit, zda hovoříme o legálním či ilegálním migrantovi: U **legálního migranta** předpokládáme částečnou nebo úplnou integraci do americké společnosti. Jak již bylo řečeno, plurikulturní Amerika vyžaduje po přistěhovalcích jen asimilaci¹⁵² do občanského národa, nikoli do určitého životního způsobu.¹⁵³ Český člověk je značně přizpůsobivý, což dokazuje i náhled na imigranty před rokem

---

¹⁴⁹ Srov. BERGER, P.L. a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*, str. 155 - 159

¹⁵⁰ Srov. tamtéž, str. 170 – 177.

¹⁵¹ Srov. HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2010, str. 21 - 84

¹⁵² Od 60. let navíc dostává pojem asimilace pejorativní nádech a je nahrazen pojmem integrace. (Srov. BARŠOVÁ, A. a P. BARŠA. *Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, str. 39)

¹⁵³ Srov. tamtéž, str. 39

1989, proto není důvod, aby se čeští občané po nějaké době úspěšně nezařadili do správných struktur a dokázali získat jiný statut, než statut migranta.

Z pohledu autostereotypů¹⁵⁴ Češi nejčastěji uvádějí smysl pro humor, zručnost, kulturnost a vzdělanost,¹⁵⁵ což jsou opět atributy nahrávající bezproblémové koexistenci v rámci jiné společnosti. Pro dokreslení situace je uvedeno v příloze C zajímavá komparace Čechů a Američanů.¹⁵⁶

U nelegálních migrantů vyvstává otázka, zda je českou identitu nutno nějak komparovat s tou americkou. Je to situace, kdy migrant žije v komunitě, která se řídí de facto jinými pravidly, než jsou ta oficiální, přičemž oficiální autoritou je klient, zpravidla Čech, Slovák nebo Polák. Lze usuzovat, že tato instituce klientské sítě má všechny atributy práva: autorita, univerzální aplikace, obligace, sankce,¹⁵⁷ přičemž sankce mohou být velmi tvrdé, jak jsme deklarovali dříve. Ilegální migranti nemají možnost se obracet na oficiální instituce - jednak neznají jazyk, neznají situaci, takže neví, kam se obrátit, ale hlavně mají strach se prozradit, protože pak by následovala deportace do vlasti.

V souvislosti s touto sítí budou zmíněny negativní vlastnosti Čechů, mezi které patří závist a netolerance a pak v menší míře vychytralost, nepřiměřená konformita, sobectví a lenost.¹⁵⁸ Tyto poslední vlastnosti vysvětluje Tomáš Halík tím, že Češi byli víceméně vždy v područí nějaké velmoci a cítí se tak i teď díky existenci EU, ačkoli k tomu nemají žádný důvod. Je to pro nás jakési „*alibi pro vlastní lenost a nezodpovědnost*“, důvod k tomu sedět u piva a nadávat.¹⁵⁹

Český národ si klade otázku identity především v té chvíli, když dojde k nějakému dramatickému převratu dějin vedoucích k vyvrácení věcí, které jsou pro něj na běžném pořádku. Například po porážce na Bílé hoře, v době národního obrození či v období „sametové“ revoluce. „*V období, které pro českou historii něco znamenají, můžeme sledovat projevy českého národního vědomí.*“¹⁶⁰ Národní identita

---

¹⁵⁴ Hodnocení národního charakteru z pohledu vlastních příslušníků (Srov. PRŮCHA, J. *Interkulturní psychologie*, str. 140)

¹⁵⁵ Srov. tamtéž, str. 140

¹⁵⁶ Ačkoli se nejedná o prokazatelné výsledky nějakého dotazníkového šetření, autorka práce považuje za zajímavé je zde uvést. (Srov. SINCLAIR, N. *AmeriCzech Dream*, str. 25 - 210)

¹⁵⁷ Srov. POSPÍŠIL L J. *Etnologie práva*. Praha: Nakladatelství: SETOUT, 1997, str. 5

¹⁵⁸ Srov. HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ*, str. 84

¹⁵⁹ HALÍK, T. *František jako lakmusový papírek*. [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-04-28] Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/rozhovory/clanek/255/>

¹⁶⁰ Srov. KOHÁK, E. *Domov a dálava: kulturní totožnost a obecné lidství v českém myšlení*. Praha: Filosofie, 2009, str. 9

je pevně spjatá s odvoláváním se na historické tradice.¹⁶¹ Pro emigranty otázka „češství“ jako zdroj identity je velmi důležitá, stejně tak jako minulost, a to především kvůli porovnání toho, co získali, ať je to finanční zisk, nebo něco, co si nesou ve vzpomínce.¹⁶²

Z poznatků uvedených výše vyplývá, že český migrant má všechny předpoklady k tomu, aby se úspěšně socializoval do společnosti a správně si osvojil role, které jsou mu předkládány. V případě legální migrace se s rolí většinou identifikuje, v případě nelegální také, ale je to opět jev krátkodobý. Příčiny toho, proč se Češi nechali mnohdy i roky takto zneužívat v klientském systému, lze odůvodnit primární socializací v totalitním systému, kde byl člověk jednak nucen poslouchat autority, nechal si leccos líbit, ale hlavně měl strach vystoupit ze skupiny. V průběhu resocializace mohlo dojít i k transformaci jeho identity. Obecně je český migrant dostatečně chytrý, zručný, pracovitý a poslušný, takže tady můžeme najít odpověď na to, proč si Češi v zahraničí vedou tak dobře.

3.4 Koexistence Čechů v rámci menšin

V rámci této podkapitoly se budeme zajímat o to, jak novodobí čeští migranti pohlížejí na ostatní menšiny, čímž primárně myslíme Čechy, kteří odešli do USA dříve, tzv. diasporu, a dále pak menšiny, které se spolu s nimi nacházejí ve stejném statusu, hrají stejné role, jsou jednoduše ekonomickými migranty v USA.

Je jisté na místě se ptát, proč, když tolik Čechů a Slováků odešlo mnohem dříve do USA a jsou již etablováni, imigranti nenaváží vztah s rodinnými příslušníky nebo svými známými. Jednou z odpovědí může být, že díky represivní politice před rokem 1989 jsou většinou tyto vztahy mezi nimi „ochladlé“, takže s pomocí nemůže být počítáno. Jedná se často o lidi v důchodovém věku, pro které návštěva může přinést spíše problémy v jejich každodenním životě.¹⁶³

Druhou odpovědí může být ten fakt, že vlastně nelze srovnávat tyto dvě české komunity – předrevoluční a současnou. Každá z nich má svá historická a psychologická specifika a její účastníci jsou od sebe odlišní. A někdy až do takové míry, že si někdy spolu vůbec nerozumějí. Jsou to podstatné rozdíly, které bychom měli znát.¹⁶⁴

---

¹⁶¹ HOLÝ, L. *Malý český člověk a skvělý český národ*, str. 61

¹⁶² Srov. STRÁNSKÝ, M.J. *Krajané (ne)jsou cizinci*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 117

¹⁶³ Srov. BOTÍKOVÁ, M. *Súčasná migrácia a ich etnologické štúdium na Slovensku*, str. 188 - 189

¹⁶⁴ Srov. STRÁNSKÝ, M.J. *Krajané (ne)jsou cizinci*, str. 117 - 118

„Imigranti ze starších vystěhovaleckých vln nahlíží na novodobé ilegální migranty poněkud rezervovaně, někdy dokonce neskrývají ani svou zášť vůči lidem, kteří se nemuseli potloukat životem bez naděje na návrat do vlasti a kteří často svým vystupováním boří pracně vybudovanou pozitivní image našich imigrantů.“¹⁶⁵

Pokud si čeští imigranti nerozumí se svými krajany, pak je logické se zajímat o to, s kým tedy navazují vztahy. Sociální síť novodobých českých migrantů v Americe, ale ani jinde po světě, není většinou definována na základě etnické, ale jazykové příslušnosti. Celistvou komunitu s Čechy tvoří i slovenští migranti. Potvrzení svého vlastního společenství je tu často podporováno vyčleněním, stereotypizací a někdy až onou stigmatizací jiných komunit. Čeští nelegální migranti přicházejí do kontaktu s ostatními migranty logicky především v pracovním procesu. Někdy má až člověk pocit, že čím blíže mají k sobě tyto komunity, tím více se zaobírají vzájemnými odlišnostmi. A právě na jejich základě vytvářejí zjednodušující stereotypy: „Poláci jsou bigotní“, „Mexičané jsou líní“. O Mexičanech je známo, že jsou ochotni pracovat i za podprůměrné platy. Proto z pohledu vlastního ohrožení na trhu práce mají Češi tendenci Mexičany, Poláky, ale i jiné menšiny stigmatizovat. Dalším běžným jevem při orientaci v novém prostředí je přenášení pomyslných struktur z domáckého prostředí. Nové, neznámé podněty, vnímáme skrze nám dobře známé kategorie.¹⁶⁶ Češi sami sebe vnímají v zahraničí jako Ukrajinci v ČR apod.

Obecně proces socializace s sebou přináší otázku po tom „kdo jsme“, a pokud je odpověď tím, za koho jsme považováni, pak je jedinec s identitou spokojen. Společnost má tendenci některé lidi kategorizovat, a jsou to většinou „ti druzí“, o jejichž původu existenci víme málo. Jedná se o jakýsi přirozený strach, který nás nutí označovat ty druhé za potenciální nebezpečí.¹⁶⁷

---

¹⁶⁵ COUPERFIELD, D.Š. *Deníky amerického krumpáče*, str. 218

¹⁶⁶ Srov. KARLOVÁ, J. *Domov, identita a světonázor jako součást transkulturní komunikace*, str. 73 - 75

¹⁶⁷ Srov. BERGER, P.L a T. LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii věděni*, str. 168 - 169

4 Identita ve světle migrace

Výše jsme diskutovali o tom, že ideální proces migrace je takový, kdy identita jedince není narušena, respektive je transformována jen do té míry, kterou si sám určí. Podle Bergera a Luckmanna je migrace natolik zásadní, že dílčí transformace musí proběhnout vždy, protože na jednotlivce působí jiná realita vědění. Člověk ve své domovské zemi je zvyklý na určitý status a s tím na určitou roli, a nemůže prostě očekávat, že to bude stejně fungovat i v jiné zemi. Ukázali jsme si sice, že to částečně možné je, ale to se musí jednat o vysoce kvalifikované jedince. Nicméně i ti na začátku musí zakusit status cizince – toho, s tím přízvukem.¹⁶⁸ A to hovoříme o USA, které jsou v této souvislosti ve srovnání s Českem, velmi tolerantní. Klíčovou roli v tom, jak moc je naše identita transformována, hraje právě znalost jazyka. Čím dříve si ho osvojíme, tím dříve se můžeme adaptovat a cítit se tím, za koho se sami považujeme.

Pokud si to můžeme shrnout, český člověk má obecně všechny předpoklady se lehce integrovat. Vyplývá to z naší národní povahy i toho, že jako Češi nefungujeme jako ucelená komunita, která by nějak zvlášť akcentovala etnicitu v rámci majoritní společnosti. V následujících kapitolách si rozebereme identitu ve dvojí rovině – pokusíme se podívat na to, jaké nástroje by mohly pomoci, aby identita jedince byla narušena co nejméně. V druhé podkapitole se podíváme na národní identitu a její dopad na „tu druhou“ kulturu.

4.1 Migrace jako transkulturní dialog

Bez diskuse, migrace je v praktické rovině transkulturní dialog na několika stranách. Postupně se podíváme na každý z nich. Prvně se jedná o dialog přistěhovaleckého státu se samotným migrantem, přičemž by stát měl mít dost legislativních prostředků, aby imigrantovi poskytl dostatečně zázemí, podporu a možnost se plně integrovat. Stát by měl znát i kulturní hodnoty jednotlivce, aby proces integrace proběhl co nejrychleji a bez toho, aby nějak významně nebyla narušena migrantova identita. Spojené státy měly léta prověřený model integrace, respektive asimilace, který ovšem od

---

¹⁶⁸ Srov. VAVREČKOVÁ, J. *Zkušenosti navrátilců a zahraničních Čechů*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 101

60. let 20. století přestává být funkční.¹⁶⁹ Dá se říci, že v podstatě nebyl na federální úrovni nahrazen žádným jiným oficiálním programem.¹⁷⁰ A to možná jedna z příčin, proč třeba vnikají velká etnická hispánská ghetta na jihozápadě USA. Stát by měl dohlížet na to, aby imigranti nebyli segregováni. Nicméně přiznáváme, že tato otázka je poněkud komplikovanější, avšak z důvodu zaměření práce se jí více zabývat nebudeme. Stát by si měl především být vědom toho, že i nekvalifikovaní pracovníci mohou být pro ekonomiky přínosem, proto by měl provozovat takovou imigrační politiku, aby počet nelegálních imigrantů byl co nejnižší.¹⁷¹ Ilegální pracovníci jednak nemohou participovat na sociálním systému státu, ale hlavně ilegální činnost byla vždy semeništem pro kriminalitu, obchod s bílým masem apod.¹⁷²

Na další úrovni se jedná o dialog mezi migrantem a zemi původu. Tím, že se nebudeme většinou o migraci trvalé, musí domovský stát mít stále na paměti aktivní komunikaci s emigranty. Měl by je brát jako budoucího občany své země. Je dokázáno například,¹⁷³ že se dnes do ČR vrací jen cca 29% novodobých migrantů, jsou to lidé ve věku 25 – 45 let, zatímco lidé mladšího a staršího věku zůstávají v zahraničí natrvalo. Více se vrací rodiny s dětmi, větší je návratnost partnerských dvojic, které se seznámily již před odchodem. Pokud se lidé rozhodnou k odchodu, pak se vrací většinou do svého původního regionu, kde si bez problému najdou práci, především v sektoru služeb. Mimo jiné bylo zjištěno, že lépe placení lidé – a to jak před emigrací, tak v zahraničí – se vrací méně než lidé s nižšími příjmy.

Pokud Česká republika má tato data, stejně tak pokud ví, že se navrátilci potýkají s velkou byrokracií, neinformovaností, ale i jistou závistí po příjezdu,¹⁷⁴ měly by se projekty a celkově návratová politika zaměřovat na tyto konkrétní metody a nástroje: výborná informační základna, jako jsou telefonní linky, weby; dobrá PR

---

¹⁶⁹ Srov. HUNTINGTON, S.P. *Kam kráčíš, Ameriko?* str. 69 - 70

¹⁷⁰ V roce 2015 Bílý dům schválil strategický akční plan pro nové přistěhovače a integraci uprchlíků. Tyto návrhy spolu s volbou nového prezidenta v roce 2016 mohou vest k účinnější imigrační a inegrační politice v USA (Srov. MIPEX. *Conclusion and recomandation* [online]. 2016 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.mipex.eu/usa>)

¹⁷¹ Srov. HELLER, T. *Borjas: Imigranti jsou ekonomicky prospěšní* [online]. Praha: Asociace studentů a absolventů, 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.ekontech.cz/clanek/borjas-imiigranti-jsou-ekonomicky-prospesni>

¹⁷² Srov. BURČÍKOVÁ, P. *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v ČR* [online]. Praha: La Strada, 2006 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: http://www.feminismus.cz/download/country_report.pdf

¹⁷³ Eurostat, výzkum z roku 2009 (Srov. SCHROTH, J. *Projekt Re-turn*, str. 63-66)

¹⁷⁴ Hovoří se o tzv. syndromu malé české kotliny, kdy předávání zahraničních zkušeností je v České republice nezdůvodnětelně chápáno jako projev nadřazenosti (Srov. SEMENOV, B. *Návraty migrantů a syndrom české kotliny*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 122 - 124)

strategie, která by bourala předsudky na navrátilce ze strany majority; dobrá infrastruktura jako například dostupné bydlení; obchodní a investiční strategie pro budoucí občany, jako je třeba daňové zvýhodnění atd. Hlavně by do tohoto projektu mělo být zataženo co největší počet lidí a institucí, které by se na aktivní návratové politice podílely.¹⁷⁵

Stát by měl hodně investovat do projektů a vzdělání. Děti migrantů by měly mít možnost chodit do škol a učit se jazyku a znát hodnoty, kulturu a dějiny národa svých rodičů.¹⁷⁶ Protože, a to je nutné si uvědomit, při rozhodovacím procesu, zda se vrátit či nikoli, hraje velkou roli to, jak dobře a rychle děti zvládnou adaptaci v naší zemi původu, k čemuž rozhodně znalost výše jmenovaných přispívá. Stát by si měl být zkrátka vědom toho, že čím více bude investovat, tím více se mu vrátí.

Důležitým bodem pro návratovou politiku je dvojí občanství, což umožňuje nově zákon od 1.1.2014.¹⁷⁷ Jedinec je tak více vtažen do politického dění formou voleb,¹⁷⁸ zajímá se ekonomickou situací a má i tak větší chuť investovat finanční prostředky v domovské zemi. Další dialog musí být na stranách států – měly by fungovat bilaterální smlouvy, které by vyjasňovaly, zda mohou migranti volit v obou státech, kde bude příjem zdaněn, jak třeba naložit s penzijním systémem v případě, že se migrant rozhodne vrátit do země původu až v postproduktivním věku atd.¹⁷⁹ Mělo (a většinou i je) legislativně ošetřeno, jakými cestami a kolik mohou investovat v zemi původu.

Není pochyb o tom, že stát hraje v procesu migrace velmi důležitou roli. Nicméně stále je to jen stát, žádní reálně existující souběžníci, kteří by jedinci poskytovali psychologickou a sociální podporu. Možná by stávající situaci jistě pomohlo navázání dialogu mezi migranty, kteří odešli dříve a těmi současnými. I když zde nemusíme nutně hovořit o transkulturalitě, nicméně je to jedna z variant, jak zajistit migrantovi pocit větší sounáležitosti, možná i výpomoci a solidarity s českou komu-

---

¹⁷⁵ Srov. SCHROTH, J. *Projekt Re-turn*, str. 67-70

¹⁷⁶ Příkladem může být project ČŠBH – Česká škola bez hranic, který běží ve 40 městech po celém světě. Smyslem škol je kromě jazyka i znalost historie a českého kulturního prostředí (Srov. SLAVÍKOVÁ, L. *Čeština pro děti*. In: BROUČEK S. et al. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, str. 115 – 116)

¹⁷⁷ č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 193/1999 Sb. Pozn. aut.

¹⁷⁸ Srov. VELVYSLAVNECTVÍ ČR. *Volby v ČR* [online]. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/bratislava/cz/vizove_a_konzularni_informace/volby_3/volby_v_cr_obecne_informace_o_moznosti.html

¹⁷⁹ Více informací je k dispozici na: ČSSZ. *ČR a USA* [online]. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/mezinarodni-smlouvy/smlouvy-uzavrene-cr/cr-a-usa.htm>

nitou v imigrantské zemi. Na této úrovni by mohly fungovat partnerské rodiny, které se o nově příchozí alespoň z počátku nezištně postarají.¹⁸⁰ Toto byl léty prověřený model, který bohužel po roce 1989 ustrnul.¹⁸¹ V případě, že se člověk dostane do komplikované životní situace, mohly by na této úrovni být zřízeny instituce s právní pomocí.¹⁸² Další cestou, která by mohla podpořit lepší dialog, je aktivní zapojení ekonomických migrantů do českých spolků, do organizování festivalů – prostě celková zainteresovanost lidí do procesu formování české identity v zahraničí. Tak, jak je běžná u starších krajanů.

Velmi důležitá je komunikace mezi samotnými migranty, a to z toho důvodu, aby nedocházelo k takové stigmatizaci, jak jsme si popsali dříve. I zde je nutné vést transkulturní dialog a snažit se o zapojení jednotlivců do imigrantských sítí. Jde o to, aby se setkávali, aby fungovala mezi nimi na elementární bázi solidarita. Tady je možná tvorba institucí buď na úrovni národnostní komunity, nebo i v rámci větších celků. Málo kdo si tak rozumí, jako lidi, kteří mají stejný osud - odešli ze země, zprůtrhali vazby, nemají rodinu, zázemí - jediná cesta je aktivní dialog a vzájemná tolerance všech zúčastněných stran.

4.2 Vliv národní identity na společnost

Dříve jsme se zabývali identitou jednotlivce, ale pojdme se podívat na národní identitu. Jak jsme si ukázali v kapitole o historii českého přistěhovalectví, čeští imigranti měli možnost významně ovlivňovat americkou kulturu víceméně pouze z počátku, kdy zakládali první osady nebo v době, kdy vytvářeli komunity v rámci městských čtvrtí. Zde bychom jistě našli patrné české stopy, které pozměnily třeba ráz krajiny. Znamé jsou některé kostely postavené podle české architektury, školy apod. Díky tomu, že se s postupem času Češi asimilovali, jsou tyto známky čím dál méně čitelné. Dnes na českou kulturu narazíme hlavně na krajanských akcích, v rámci pořádání českých spolků, ale i v podobě zvyků a tradic v každé rodině s českými kořeny.

---

¹⁸⁰ Podobnou myšlenku měl i velvyslanec u OSN Ján Papánek, když zakládal v roce 1948 American Fund for Czechoslovak Refugees (Americký fond pro československé uprchlíky), který významným způsobem usnadnil desetitisícům našich krajanů začátek nového života. Dnes je již tato organizace přetřansformována a funguje na zcela jiných principech. Pozn. aut. (Srov. JEŘÁBEK, V. *Českoslovenští uprchlíci ve studené válce*, str. 132 – 133)

¹⁸¹ Srov. KRYSTEK, A. *Amerika, můj nový domov*. Brno: Doplněk, 1993, str. 22-24

¹⁸² V USA skutečně dnes neexistuje jediná organizace, která by jakkoli ekonomickým migrantům pomáhala. Pozn. aut. – konzultováno se Suzanna Halsey z Czechmatters, New York (CZECHMATTERS. *Contact* [online]. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.czechmatters.com/contact.php>)

Máme tím na mysli organizaci Vánoc, Velikonoc, svateb apod.¹⁸³ Česká komunita nebude nejspíš nikdy tou typickou menšinou jako je například ta hispánská nebo i polská, které díky absolutnímu počtu mohou ovlivňovat i legislativu. Jsou to jen jednotlivci nebo malé skupinky, které svou českou identitu nesou ve svém nitru.

Na jedné straně jsme si řekli, že česká menšina není v Americe nijak významná, přesto nelze tvrdit, že současná americká kultura není dotčena českým vlivem vůbec. Pokud položíte Američanovi otázku, co přinesli Češi do USA, pak nejspíš odpoví tanec „polku“.¹⁸⁴ Ale to jistě není všechno, za což mohou významní jednotlivci, kteří v některém ze svých oborů excelovali. Jmenujme od nejstarších: Augustin Herman, který založil první českou komunitu a díky němuž vznikla mapa Virginie a Marylandu, Jan Nepomuk Neumann, který se stal v Americe biskupem a o 100 let později byl prohlášen za svatého, Vojtěch Náprstek, Tomáš Garique Masaryk, Aleš Hrdlička, Antonín Dvořák, Alfons Mucha, Josef Čermák, Edvard Beneš. Z novější historie bychom mohli jmenovat Miloše Formana, Eugene A. Cernana, Madeleine Albrightovou¹⁸⁵ nebo novodobé hvězdy sportu, například hráče hokeje. Jsou to zkrátka osobnosti, jejichž identita se přetřansformovala v každodenní realitu amerického života. Dalo by se říct, že ovlivňují americkou kulturu z pohledu své výjimečnosti.

A jak to funguje obráceně? Jak americká společnost působí na českou kulturu, respektive na českou národní identitu? Pak je to jistě ten typický „americký individualismus“, který nabourává náš koncept kolektivismu. Člověk, který zakusí život v jiné společnosti, je cílevědomější, jistější, umí se sám o sebe postarat, ví, co chce. Tím, jak se identita vypořádá s novou nabytou zkušeností a dokáže se adaptovat, ukazuje sobě i jiným, co v něm je. To samozřejmě platí i obecně, ale o to razantněji, pokud jednatel zakusí americký způsob jednání a uvažování. Není jistě náhodou, že právě lidé, kteří pobývali v Americe, se stávají v Čechách dobrými manažery.¹⁸⁶ A není pochyb o tom, že právě tento jev by měla návratová politika České republiky vést v patrnosti....

---

¹⁸³ Srov. BIROCZI, D. *Czechs in America* [online]. Plzeň: 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.czechsinamerica.wz.cz/DPW/3-Diploma%20Work.htm>

¹⁸⁴ Srov. CHADA, J. *The Czechs in the United States*, str. 46

¹⁸⁵ Srov. COUPERFIELD, D.Š. *Deníky amerického krumpáče*, str. 214 - 216

¹⁸⁶ Srov. SEMENOV, B. *Návraty migrantů a syndrom české kotliny*, str. 122 - 124

Závěr

V bakalářské práci jsme se zabývali pojmem migrace po roce 1989. Vzhledem k tomu, že se jedná o záležitost velice širokou, která se navíc mění zvláště v poslední době ze dne na den, zúžili jsme si téma pouze na migraci českou, a to konkrétně do Spojených států amerických. Pro pochopení celé problematiky jsme popsali proces migrace, zmínili jsme novodobé migrační trendy a aktuální situaci v USA, přičemž zásadní pro nás byla charakteristika novodobé české migrace. Díky krátkému historickému exkurzu na české přistěhovalectví jsme měli možnost poznat i starší krajany, které jsme následně komparovali s těmi tzv. ekonomickými. Stěžejní pro nás bylo sledování identity jednotlivců v procesu migrace, pro kterou nám ideálně posloužila analýza z pohledu teorie identity a z pohledu teorie sociálních struktur, jejichž autory jsou Peter Ludwig Berger a Thomas Luckmann.

V úvodu práce jsme si vytyčili dva cíle. První z nich měl charakterizovat celkovou situaci a detailněji seznámit čtenáře s jednotlivými aspekty migrace po roce 1989, druhý z nich měl za pomoci analýzy ukázat, jakou roli hraje v rámci transkulturní perspektivy identita jedince jako prostředek komunikace mezi domovskou zemí, Českou republikou a zemí hostitelskou, tedy Amerikou.

Ukázali jsme si, že se v současné době země spíše imigraci brání, a to i takové, které dříve patřily mezi klasické přistěhovalecké státy. V USA dochází k čím dál větší restrikci imigrační politiky a k restriktivnímu postoji vůči ilegálním přistěhovalcům a nepřizpůsobivým skupinám.¹⁸⁷ Na druhou stranu se ukazuje, že tento postoj dlouhodobě vede k většímu počtu ilegálních imigrantů, kteří jsou nuceni fungovat v rámci jiných struktur, mnohdy i klientských sítí. Z pohledu jednotlivce je migrace víceméně chápána jako něco, co ho obohacuje, buď ve smyslu nabytých zkušeností, zdokonalení jazyka nebo jednoduše kvůli výdělku. I když se mzdy u nás a na Západě kontinuálně přibližují, stále je přepočtení vůči cizí měně hodně motivující. U dnešní mladé generace se ukazuje, že migrace je vcelku přirozený jev, jehož výrazným znakem je integrální potřeba být v kontaktu se zemí svého původu, k čemuž pomáhají stále se zdokonalující informační technologie i možnost mít dvojí občanství.

Byť rok 1989 není pro nás velká historie, přeci jen se několik zásadních změn událo, takže nelze nazírat na migraci po roce 1989 jako na homogenní celek. Pro

---

¹⁸⁷ Srov. ŠTICA, P. *Migrace a státní suverenita*. Červený Kostelec: Pavel Marvart, 2010, str. 73

zjednodušení jsme si ji rozdělili na dvě části – do roku 2001 a po ní. Ta první je charakteristická vysokou emigrací Čechů do USA, možností relativně vysokého výdělku vzhledem k tehdejšímu kurzu dolaru, ale také minimální informovaností, jelikož Internet se začal masově využívat až kolem roku 2000. Tato doba je taktéž typická tím, že se odhaduje, že v USA pracovalo až 200 000 českých občanů, přičemž většina z nich nelegálně nebo na falešné doklady.

Zpřísnění migrační politiky po roce 2001, růst antiamerických nálad, razantní pokles dolaru, to je krátký výčet příčin, které měly za následek snižující se zájem o emigraci do USA v porovnání s předešlými lety. A pokud ano, tak pouze na platné vízum. Z tohoto vysvětlení je patrné, že byt' se bakalářská práce pokusila popsat hlavní aspekty české migrace a vztáhla ji až do současnosti, těžiště práce leží právě u první skupiny, o které se obecně velmi málo ví.

Druhý cíl práce jsme hledali již ve zmiňované analýze teorie vědění. Analýza identity jedince v rámci sociálních struktur ukázala, že Češi jsou obecně hodně přizpůsobivým národem, tudíž nám nečiní problém se začlenit do jakýchkoli struktur, dokonce ani těch, které zavádí omezováním základních lidských práv, a v níž je potlačena naše identita. Jsme národem, který následuje autority, který sice „remcá“, ale v podstatě poslouchá kohokoli. Pro nás je na jedné straně důležitá určitá konformita a sounáležitost ke skupině, máme potřebu sdílet stejné pocity a názory. Na druhou stranu se ale v ní nepotřebujeme nijak zvlášť angažovat, vyžadujeme určitý klid, čas pro sebe, čas pro posezení s bezprostředními známými u piva. To, co je zde uvedeno, možná zavádí stereotypy, ale i ty mají své opodstatnění v sociální konstrukci reality. Z analýzy identity jasně vyplývá, že naše identita musí být v procesu migrace vždy nějakým způsobem transformována, a to i u takového přistěhovaleckého státu, jako jsou USA. Alespoň z počátku je jedinec označován za někoho, kým se sám necítí. Tímto považujeme cíle bakalářské práce za potvrzené a splněné.

Transkulturní přesah práce nalezneme v poslední části, v níž se nám spojily jednotlivé cíle práce, a který nám nabídl některé konkrétní možnosti a nástroje, jaké by měla používat hostitelská i přistěhovalecká země, aby identita jednotlivce byla narušena co nejméně. V rámci této perspektivy jsme nabídli postupy pro vylepšení vztahů na úrovni migrantských komunit. Na závěr jsme se podívali na konkrétní vliv české kultury na americkou společnost, stejně tak jsme nemohli opomenout to, jaký vliv má americká kultura na imigranty, kteří se rozhodnou vrátit zpět do České republiky.

Použité zdroje – bibliografie

- BARŠA, Pavel a BARŠOVÁ, Andrea. *Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně; Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2005. ISBN 80-210-3875-6
- BAUMAN, Zygmunt. *Liquid modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000. ISBN 0-7456-2410-3
- BERGER, Peter L a Thomas LUCKMANN. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1
- CASTLES, Stephen a Mark J MILLER. *The age of migration: international population movements in the modern world*. New York: Guilford Press, 2007. ISBN 0-89862-248-4
- COUPERFIELD, David Š. *Deníky Amerického krumpáče*. Praha: Naše vojsko, 2000-2002. ISBN 80-206-0632-7
- DRBOHLAV, Dušan. *Mezinárodní migrace obyvatelstva - pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů)*. In ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-648-9
- DUBOVICKÝ, Ivan. *Češi v Americe. České vystěhovalectví do Ameriky a česko-americké vztahy v průběhu pěti staletí*. Praha: Communication Humana, 2003. ISBN 80-86239-04-7
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-053-7
- HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. Vyd. 2. Překlad Zdeněk Uherek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-018-6
- HUNTINGTON, Samuel P. *Kam kráčíš, Ameriko?: krize americké identity*. Vyd. 1. V Praze: Rybka, 2005. ISBN 80-86182-87-8
- HUNTINGTON, Samuel P. *Sřet civilizací*. Praha: Rybka Publishers, 2001. ISBN:80-86182-49-5
- HUNTINGTON, Samuel P. *Třetí vlna: demokratizace na sklonku dvacátého století*. 1. vyd. Brno: CDK (Centrum pro studium demokracie a kultury), 2008. ISBN 978-80-7325-156-7
- CHADA, Joseph. *The Czechs in the United States*. Washington: SVU Press, 1981
- JEŘÁBEK, Vojtěch. *Českoslovenští uprchlíci ve studené válce: dějiny American Fund for Czechoslovak Refugees*. Brno: Stilus, 2005. Prameny a studie k dějinám československého exilu 1948-1989. ISBN 80-903550-0-5
- KARLOVÁ, Jana. *Domov, identita a světonázor jako součást transkulturní komunikace*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-19-1

- KOHÁK, Erazim. *Domov a dálava: kulturní totožnost a obecné lidství v českém myšlení*. Vyd. 1. Praha: Filosofia, 2009. ISBN 978-80-7007-293-6
- KOHUT, Andrew a Bruce STOKES. *Amerika proti svetu: v čom je iná a prečo ju nemajú radi*. 1. vyd. Překlad Zora Bútorová. Bratislava: Slovart, 2006. ISBN 80-8085-103-4
- KRYSTEK, Jan Antonín. *Amerika, můj nový domov: příběhy našich krajanů*. Brno: Doplněk, 1999. Edice osudů. ISBN 80-7239-030-9
- MURPHY, Robert Francis. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. Vyd. 2. Překlad Hana Červinková. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-25-3
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1680-5
- POSPÍŠIL, Leopold Jaroslav. *Etnologie práva: teze ke studiu práva z mezikulturní perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Set Out, 1997. Historica (Set Out). ISBN 80-902058-4-4
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál,s.r.o., 2004. ISBN:80-7178-885-6
- RABUŠIC, Ladislav a Aleš BURJANEK. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha: VÚPSV, výzkumné centrum Brno, 2003. ISBN 80-239-2257-2
- SARTORI, Giovanni. *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci: esej o multietnické společnosti*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-022-2
- SINCLAIR, Nicolas. *The AmeriCzech dream: cizinec v cizí zemi*. Čelákovice: WD Publications, 2005. ISBN 80-239-5602-7
- SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-432-8.
- ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin*. Praha: Slon, 2009. ISBN: 978-80-86429-83-0
- ŠTICA, Petr. *Migrace a státní suverenita: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010. ISBN 978-80-87378-75-5
- TODOROV, Tzvetan. *Strach z barbarů: kulturní rozmanitost, identita a střet civilizací*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-111-5
- VACULÍK, Jaroslav. *České menšiny v Evropě a ve světě*. Praha: Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-397-8
- VERTOVEC, Stevan. *Transnationalism*. London: Routledge, 2009. ISSN 1971-8853

Jiné zdroje:

- BARŠOVÁ, A. *Vystěhovalci, navrátilci, světoběžníci*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014. ISBN: 9768-80-87112-76-2

- BITUŠÍKOVÁ, A. *Transnárodná migrácia – nový fenomén globálneho sveta?* (Slovenskí občania ako transnárodní migranti v Bruseli) Slovenský národopis, č. 55, 2007
- BOTÍKOVÁ, M. *Súčasná migrácia a ich etnologické štúdium na Slovensku*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014. ISBN: 9768-80-87112-76-2
- CALHOUN, C. *Indirect Relationships and Imagined Communities*. In: P. Bourdieu and J.S. Coleman (eds) *Social Theory for a Changing Society*. Boulder, CO: Westview, 1991
- COHEN, E. *Carved from the inside out: immigration and America's public philosophy on citizenship*. In: Swain, C. *Debating immigration*. Cambridge: Cambridge University, 2007
- ČERVINKOVÁ, H. a P. PAWLAK. *Nové migrační trendy po roce 1989*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014. ISBN: 9768-80-87112-76-2
- DRBOHLAV, D. *Současné trendy mezinárodní migrace v Evropě*. In *Demografie*. Praha: Český statistický úřad, roč. 39, č. 4, 1997
- DRBOHLAV, D. a Z. UHEREK. *Reflexe migračních teorií*. In *Geografie*. Praha: Česká geografická společnost, roč. 112, č. 2, 2007
- ENGBERSEN, G. A M. OKÓLSKI, M. a R. BLACK, R. *Introduction Working out a way from East to West: EU enlargement and labour migration from Central and Eastern Europe*. In: Black, R. et al (red.): *A Continent Moving West?* Amsterdam: A. University Press, – Panfíru, C. 2010
- GRULLICH, T. *Zahraniční češství z perspektivy možných návratů*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, ISBN: 9768-80-87112-76-2
- JOPPKE, CH. *Beyond National Models: Civic Integration Policies for Imigrants in Western Europe*. *West European Politics*, Vol. 30. No. 1, 2007
- KOVÁCS, Z. *What brings people back?* In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, ISBN: 9768-80-87112-76-2
- KRISAN, V. *Postoje migrantů k prospěšnosti jejich návratů*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, ISBN: 9768-80-87112-76-2
- KRUPÍČKA, M. *Kolik je Čechů ve světě*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, ISBN: 9768-80-87112-76-2
- RABUŠIC, L., BURJANEK, A. *Imigrace a imigrační politika jako prvek řešení české demografické situace?* Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2003, Výzkumné zprávy
- OKÓLSKI, M. *Migratory movements from countries of Central and Eastern Europe*. In: Council of Europe, *People on the Move. New Migration Flows in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Press, 1992
- OTTA, T. *Florida: Ráj českých gastarbeitřů*. *Týden*. Roč. 8, č. 36, 2001

SCHROTH, J. *Projekt Re-urn*, In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014. ISBN: 9768-80-87112-76-2

SEIDLOVÁ, D. *O emigraci, repatriaci a vlastenectví*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014. ISBN: 9768-80-87112-76-2

SEMENOV, B. *Návraty migrantů a syndrom české kotliny*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014. ISBN: 9768-80-87112-76-2

SHUCK, P. *The disconnect between public attitudes and policy outcomes in immigration*. In: Swain, C. *Debating immigration*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007

STRÁNSKÝ, M.J. *Krajané (ne)jsou cizinci*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, ISBN: 9768-80-87112-76-2

UHEREK, Z. *Migrace: historie a současnost*. In *Mezinárodní politika ročník XXVII*, Praha: Ústav Mezinárodních vztahů, č. 10, roč. 2003, ISSN 0543-7962

UHEREK, Z. ČERNÍK, J. *Výzkumy v oblasti migrace a integrace cizinců v ČR*, Etnologický ústav AV Praha, 2005. ISBN 978-80-87112-12-0

SANDERSON, M. *Odliv mozků a pracovní migrace ve střední a východní Evropě*. Praha: Vesmír, č. 92, 2013.

SLAVÍKOVÁ, L. *Čeština pro děti*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014. ISBN: 9768-80-87112-76-2

UHEREK, Z. *Migrace: historie a současnost*. In *Mezinárodní politika ročník XXVII*, Praha: Ústav Mezinárodních vztahů, č. 10, 2003.

VAVREČKOVÁ, J. *Zkušenosti navrátilců a zahraničních Čechů*. In: BROUČEK S. etc. *Nová emigrace z České republiky po roce 1989 a návratová politika*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2014, ISBN: 9768-80-87112-76-2

ZBOŘIL, Z. *Pohyb obyvatelstva a stěhování národů*. In *Mezinárodní politika ročník XXVII*, Praha: Ústav Mezinárodních vztahů, č. 10, roč. 2003, s. 3. ISSN 0543-7962

ZOLBERG, Aristide R. *A nation by design: immigration policy in the fashioning of America*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2006.

Internetové zdroje:

CZECHMATTERS. *Contact* [online]. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.czechmatters.com/contact.php>

ČSSZ. *ČR a USA* [online]. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/mezinarodni-smlouvy/smlouvy-uzavrene-cr/cr-a-usa.htm>

DEMOGRAFICKÝ INFORMAČNÍ PORTÁL. *Migrace* [online]. 2015 [cit. 2015-11-26]. Dostupné z: http://www.demografie.info/cz_migrace

- BIROCZI, D. *Czechs in America* [online]. Plzeň: 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z <http://www.czechsinamerica.wz.cz/DPW/3-Diploma%20Work.htm>
- BURČÍKOVÁ, P. *Obchod s lidmi a nucená či vykořisťující práce v ČR* [online]. Praha: La Strada, o.p.s., 2006 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.feminismus.cz/download/countryreport.pdf>
- HALÍK, T. *František jako lakmusový papírek* [online]. Praha: 2016 [cit. 2016-04-28] Dostupné z: <http://halik.cz/cs/tvorba/rozhovory/clanek/255/>
- HELLER, T. *Borjas: Imigranti jsou ekonomicky prospěšní* [online]. Praha: Asociace studentů a absolventů, z.s., 2014 [cit. 2015-03-26]. Dostupné z: <http://www.ekontech.cz/clanek/borjas-imigranti-jsou-ekonomicky-prospesni>
- IBEHEJ, J. *Imigrační a celní služba zadržela tři Čechy* [online]. Policie ČR: 2010 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: web-informacni-servis-zpravodajstvi-imigracni-a-celni-sluzba-usa-zadrzela-tri-cechy
- KÁBOVÁ, A. *Nelegálně v USA* [online]. Praha: Ústav etnologie FF UK, 2009 str. 20-22 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/nelegalne-v-usa>
- KURZYCZ. *Graf kurzu americký dolar/česká koruna* [online]. 2016 [cit. 2016-05-28]. Dostupné z: <http://www.kurzy.cz/kurzy-men/grafy/nr/CZK-USD/od-4.1.1993/>
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ. *Víza- režim vstupu*. [online]. Praha, 2016 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/usa/cestovani/visa.html
- MIPEX. *Conclusion and recommendation* [online]. 2016 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.mipex.eu/usa>
- NAVRAT & OSLANEC. *Víza do USA* [online]. Praha, 2014 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <http://www.vizadousa.cz/americke-obcanstvi/>
- OTTO, T. *Florida – práce* [online]. 2001 [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: http://www.omicron.cz/amerika/hnizdo/Fotorepo/Repo/Florida/Florida_prace/florida01.htm
- POŠUSTA, P. *V USA je ilegálně až 50 000 Čechů* [online]. 2003 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/v-usa-je-ilegalne-az-50-tisic-cechu-dot-zahranicni.aspx?c=A031109_230624_zahranicni_pol
- VELVYSLAVNECTVÍ ČR. *Volby v ČR* [online]. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/bratislava/cz/vizove_a_konzularni_informace/volby_3/volby_v_cr_o_becne_informace_o_moznosti.html

Přílohy

Příloha A – Dobová fotografie – rodina z jižní Moravy se v roce 1918 stěhuje za svým americkým snem

Příloha B – Současný počet Čechů v zahraničí

Příloha C – Americká versus česká národní identita

Příloha D – Prognóza situace v USA v roce 2020

Příloha E – Obliba přistěhovaleckých zemí

Příloha F – Vývoj kurzu dolaru za posledních 15 let

Příloha A

Příloha B

Aktuální počet Čechů ve světě – 2010

Stát	Počet	Poznámka
USA	1.703.000	čs. pův. 1.262.000, čsl. pův. 441.000, od 1848 - 500.000
Kanada	120.000	čs. pův. 56.000, čsl. pův. 64.000, 1950 – 64.000
Rakousko	55.000	
Velká Británie	50.000	
Německo	50.000	
Slovensko	35.000	
Argentina	30.000	
Francie	30.000	
Austrálie	27.000	
Švýcarsko	13.500	1968 – 18.000
Chorvatsko	10.000	1948 – 39.000, reemigr. 5.000, 1991 – 13.000
Španělsko	10.000	
Ukrajina	10.000	
Irsko	11.000	
Švédsko	8.000	
Nový Zéland	7.500	
Řecko	5.000	
Belgie	4.000	
Itálie	4.000	
Rusko	3.000	
Polsko	3.000	
Nizozemsko	3.000	
Izrael	3.000	
JAR	3.000	
Brazílie	3.000	
Srbsko	2.500	
Dánsko	1.700	
Rumunsko	1.500	1945 – 47.000, reemigr. 21.000, 1992 – 5.000
Bosna	1.500	
Norsko	1.100	
Chile	1.000	
Bulharsko	500	
Maďarsko	500	
Moldávie	500	
Kypr	500	
Venezuela	500	
Sýrie	300	
Slovinsko	300	
Tunis	300	
Čína	300	
CELKEM	2.205.500	

Zdroj: MZV, Jaroslav Vaculík: České menšiny v Evropě a ve světě, Praha 2009, další pram

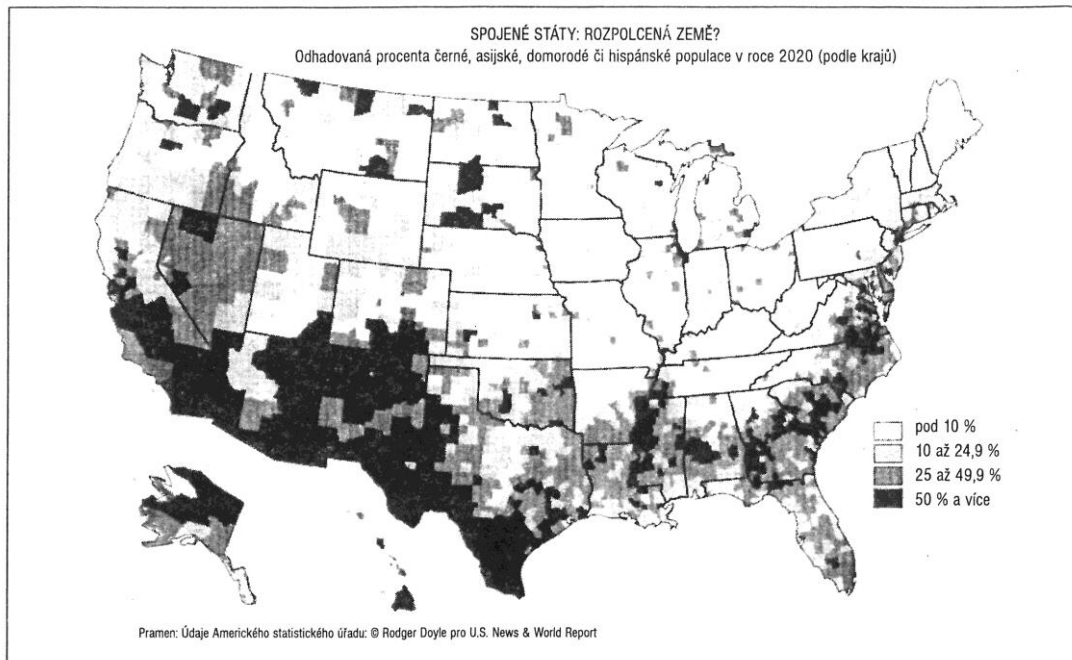
Příloha C

	AMERIČANÉ	ČEŠI
CI-ZINCI	Před mnoha lety byli v Americe všichni cizinci, z čehož se odvozuje dlouhá tradice jejich vítání. Z hlediska amerického občana jsou cizinci vlastně všichni, kdo se nestal Američanem.	v ČR má slovo cizinec pejorativní nádech – <i>strenger/foreigner</i> . Češi si často myslí, že když je někdo cizinec, má samozřejmě domov někde jinde
ČR vs USA	V ČR je nemyslitelné, aby se cizinec stal veřejně známou osobou – za prvé by mu to nebylo dovoleno a za druhé by ho ani nikdo nevolil. Cizinci v ČR jsou jako vystěhovaný cizinec.	Pokud na to Čech má, může si v USA pořídit dům, může se stát občanem a hlasovat ve volbách dokonce být zvolen guvernérem.
ZÁKONY	Američané se obecně podřizují zákonu, ale nerespektují nepsaná pravidla, protože něčemu takovému se občané prostě podřizovat nemusejí (například: dávají si nohy na sedadlo, protože je to pro ně pohodlné)	Češi mají před nepsanými pravidly respekt, ale s dodržováním zákonů je to už horší.
POZDRAV	Američané se chovají k cizincům velmi kamarádsky jako k sousedům. Pozdrav na ulici není výjimkou.	Pozdrav na ulici Čechům přijde z počátku přemrštěný a možná i směšný. Češi jsou nedůvěřiví, zvláště pak k cizím lidem.
ZRAKOVÝ KONTAKT	Američané se nebojí přímého zrakového kontaktu s cizími lidmi	Češi se mu vyhýbají nebo ho nahrazují pohledem upřeným do prázdna.
CO KDO POVAŽUJE ZA SMĚŠNÉ - příklad	Jak se na Vás budou dívat v Americe, když pošlete své dítě močit v parku?	Co si Češi pomyslí, když Američan k vám přijde v botách?
TYPICKÝ RYS		Češi si budou stěžovat, i kdyby každý z nich seděl doma na "zlatém prkénku"
	Američané nemají takový strach z úřadů a policistů. Dávají jim sice svou důvěru, ale úctu až podle zásluh;	neúcta k soukromí jednotlivce a k dalším základním právům; sklon trestat jedince – často veřejně – prostřednictvím autority institucí. Pracovníci v institucích mají pocit, že jejich moc musí nahánět strach.
		Fundamentální nebezpečí totalitních poměrů zmizelo, ale cynická pochybovačnost a nedůvěra zůstaly
PPŘÁTELSTVÍ	Byť jsou Američané jako celek vřelí a otevření vůči cizím lidem, doma k sobě nemají tak blízko jako Češi. Nejblíže k pocitu malého společenství mají církevní sbory.	Češi vytváří spoustu malých skupin, v nichž funguje blízké přátelství (například stůl štamgastů v jedné hospodě)

STE- REO- TYPY	Američané si o Čechách budou myslet, že jsou nepříjemně chladní a rezervovaní.	Češi si vždycky o Američanech budou myslet, že jsou troufalí a familiární a k tomu nepřiměřeně přímočaří.
OD- STUP	Američan se člověku přiblíží na tři palce a někdy zjistí, že rozumnější by byly tři stopy	Čech se člověku blíží ze vzdálenosti tří stop a někdy (s příjemným překvapením) zjistí, že si může dovést daleko menší odstup.
POD- VODY	Krádeže, podvody a klam v Americe nikdy nepatřily k národním kratochvílím	„Co je zadarmo, to by byl hřích nevyužít“
MEN- TALI- TA	nahota se řadí do stejné kategorie jako třeba i krádež.	z nejasných důvodů nejsou schopni projevovat úctu, statečnost a čest. Chybí jim vznešenost, vyšší mravní smysl a zdravá sebeúcta svobodného člověka
FOR- MÁL- NÍ AU- TORI- TY	tituly a formální autority nejsou v USA příliš v úctě; chtěli-li být ctěny, musí si svou ctihodnost nejdříve zasloužit.	Češi vůči autoritám chovají úctu, ale zasloužit si u nich musí důvěru.
PA- TRIO- TIS- MUS	Patriotismus je Achyllovou patou Ameriky, což se v praxi projevuje tak, že v každém obchodním centru je zřízen koutek, kde se prodávají vlajky, trička, hrnečky	
	Patriotismus je nádherný prostředek ke svádění mas. Silné vlastenecké cítění může vláda použít k dosažení většinového konsensu. Stačí pár vznešených slov, zamávat praporky, k tomu dojemná hymna...a hned většina podpoří válku v Iráku.	
RASIS- SIS- MUS	Rasismus se stal jasným rozlišovacím znakem mezi generací současnou a jejich rodičů, prarodičů, kteří o afrických Američanech mluvili s velkým pohrdáním,	
NEPŘÍ- PŘÍ- ŽEŇ OSU- DU	Otevřená společnost může ve své podstatě znamenat i to, že pokud ztratíte peněženku, zaklepe u vás někdo, kdo ji vrátí zpět. Cizinec není nepřítel, ale snad budoucí přítel.	Češi ovládají umění přežít. Snaží se sice dosáhnout maximálního pohodlí, ale snadno překonávají nepřízeň osudu (chata v horách bez vody)
ŽIVOT- VOT- NÍ ÚRO- VEŇ	Američané většinou mají auto, dům (i když ho splácí celý život). Stačí jediný pohled a je jasné, kdo má obecně vyšší životní úroveň. Když potřebují popojet po 30 metrech, vezmou auto – nehledě na ekologii, nehledě na to, že by mohli jet na kole nebo dojít pěšky.	„Pokorní zdědí zemi“ . Češi vždycky spoléhali sami na sebe. Průměrný Čech umí vyzdít zed', udělat střechu, opravit auto, kapající koutek. Průměrný Američan si na to pozve odborníka
SPORÍ- ŘI- VOST	Američan nikdy v hospodě na toaletě nezhasne.	Hospodářská nouze donutila Čechy k vynalézavosti, spóřivosti a konzervatismu, což jsou ctnosti průměrnému Američanovi naprosto cizí. Dále pak je to prozíravost a přemýšlivost

PO- MOC DRU- HÝM	Američané se nedostávají moc často do situace, kdy by mohli pomoci starším lidem – MHD jezdí ojedinele. S pojmem pomoci se spíš pojí skaut nebo jiná humanitární organizace, než pouhé vstání z místa.	
PRÁ- CE	Američané chodí rychleji než Češi, což je podle všeho projevem energičnosti a pílě, hodnot podporovaných americkou kulturou. A přitom a v autě nejsou zběsilí a nebezpeční, jak to mají ve zvyku jiné národnosti. Američané jezdí do práce v pohodě - když dorazí na místo, dřou jako zběsilí;	Češi se ženou do práce a když už tam jsou, začnou si ji šetřit.
VÍRA	Amerika je nejspíš jedinou zemí světa, která na svých bankovkách deklaruje víru v Boha. Jakkoli je to přehnané, demonstrují tak svůj sklon ke křesťanství.	
VZTA- HY	V Americe se hůř poznává, kdo je kamarád a kdo ne a mnohem hůř rozeznává, co je jak míněno upřímně. Upřímnost a srdečnost se může za pár minut vytratit. Každý Američan chce být co nejoblíbenější a to spolu s mentalitou vysoké míry důvěry dává společnosti atmosféru družnosti a pospolitosti.	Nejraději by, kdyby si jich nikdo nevšímal a oni by si nevšíмали jeho, žili by v domečku, kde by byla pohoda, kde se dělá dobré pivo

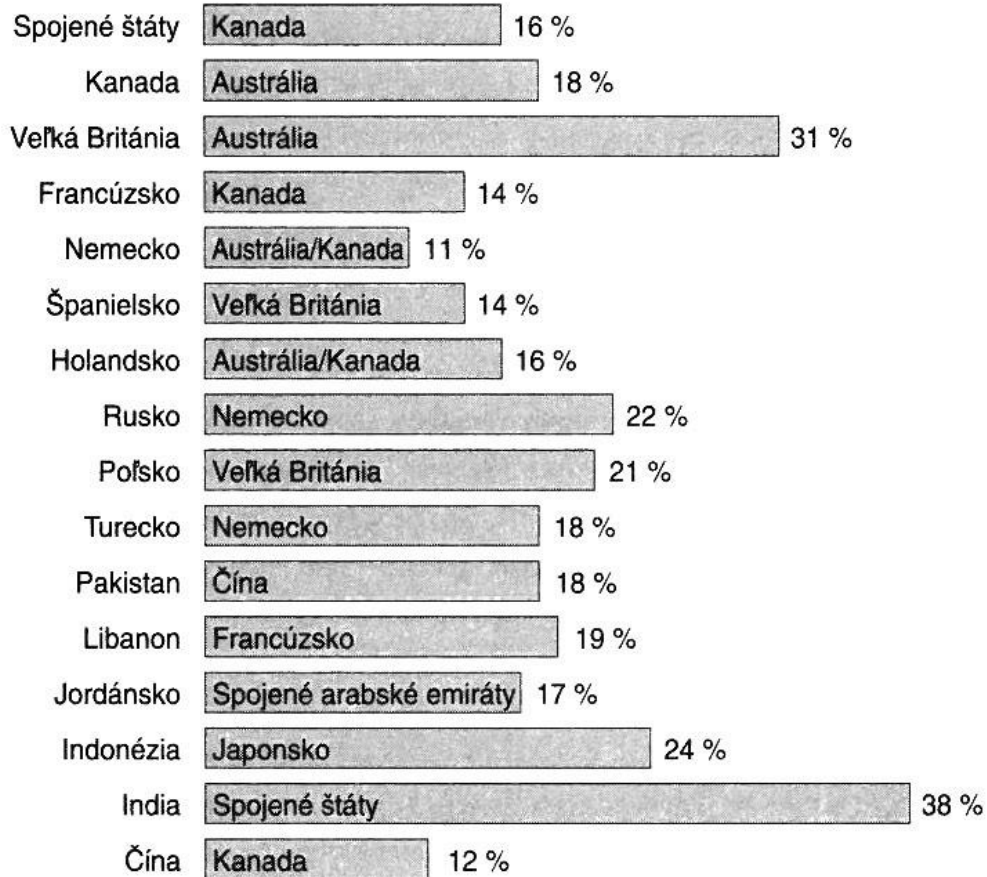
Příloha D

Příloha E

KDE JE KRAJINA PRÍLEŽITOSTÍ?

Ľudia z tejto krajiny... si najčastejšie vyberajú túto cieľovú krajinu:

Poznámka: Otázka znela takto: „Predstavte si, že mladý človek, ktorý chce opustiť túto krajinu, by sa vás opýtal, kam by ste mu poradili ísť za dobrým životom. Ktorú krajinu by ste mu odporúčali?“

Příloha F

Graf USD/Kč od 4.1.1993 do 27.5.2016

